پښتونخوا

دپښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند خپرونه

دېرشمه ګڼه   2007 کال

Pakhtoonkhwa

Jahrg./vol: 21

nummer/ no: 30

PASCHTUNCHWA / PASHTOONKHWA

ORGAN DER SOZIALDEMOKRATISCHEN
PARTEI DER PASCHTUNEN

ORGAN OF THE PASHTOONS SOCIAL
DEMOCRATIC PARTY (PSDP)

www.pashtoonkhwa.com
pashtoonkhwa@gmail.com
psdp@gmx.net

پښتونخوا

د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند خپرونه

PSDP

دېرشمه ګڼه، ۲۰۰۷ع کال
يو ويشتم کال

Jahrg./vol: 21
nummer/ no: 30

PASCHTUNCHWA
PASHTOONKHWA

ORGAN DER SOZIALDEMOKRATISCHEN PARTEI DER PASCHTUNEN

ORGAN OF THE PASHTOONS SOCIAL DEMOCRATIC PARTY

PSDP

www.pashtoonkhwa.com

لړليک

سرليك	ليكوال	مخګڼه
خان عبدالولي خان د خپلې مبارزې	ميا فاروق فراق	۲
سياسي سا پوهنه	ډاكتر كبير ستورى	۹
جناب ډاكتر كبير جان	علي خان محسود	۱۱
رفيق شينوارى، د لوى فنكار نيمګړې	لايق زاده لايق	۱۸
د ارواښاد ستوري ياد	زرين انځور	۲۴
د ساپوهنې او پښتونولۍ خان	رحمت ربي زيركيار	۲۷
له پروفيسر جهانزېب نياز سره مركه		۳۰
د پښتنو ستورى نه پنا كېږي	عزيز سرشار	۳۴
په جرمني كې پښتون رساله	نصير ستورى	۳۵
ارواښاد ډاكتر كبير ستورى	محمداجان يار	۳۷
خوب (شعر)	ببرك دقيق شفيق	۳۹
ډاكتر كبير ستورى يو سياسي مبارز و...	انجنير شېر محمد ساپى	۴۱
د اسمان ستورى	ډاكتر شېر ولي شېر	۴۳
پر هېواد مېن سپېڅلى افغان	پوهاند ډاكتر كېمور	۴۴
نوې زړې	خبريال: عزيز سرشار	۴۶
شعر	عبدالوهاب سرتېر	۵۴
شعر	عرفان الله كوتوال كونړى	۵۵
مباركي		۵۶

خپروونكي: د پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند پښتونخوا/ افغانستان

Herausgeber: Sozialdemokratische Partei der Paschtunen Pashtunchwa/ Afghanistan

Publisher: Pashtoons Social Democratic Party (PSDP) Pashtoonkhwa/ Afghanistan

ذمه وار
V.S.I.P
Responsible for contents
د پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند
(PSDP)
KIEBITZWEG 12
50389 Wesseling
Germany
Tel.: 0049 2236 3190445
Fax: 0049-2236/841930
E-mail: psdp@gmx.net

Redaktion:
Editorial Board:
Gul Ghutai Kunarai
Ali Khan Mahsood
Hidayat Bangash
Mabariz Zapi
Aziz Sarshar
Haji Nasir Stori

د خپرونې جرګه:
ګل غوټۍ كونړۍ
علي خان محسود
هدايت بنګښ
مبارز ځاپى
عزيز سرشار
حاجي نصير ستورى

E-mail: psdp@gmx.net

خان عبدالولي خان د خپلې مبارزې په رڼا کې

لیک:- میافاروق فراق

د پښتون قام تاریخ دداسې اتلانو نه ډک دی چې په څه نا څه حواله ئې نړۍ خپل عظمت، شجاعت، بهادرۍ او توررزنۍ ته حیرانه کړیده. د علم او فرهنګ میدان دی که د ثقافت او هنرمندۍ، د سیاست میدان دی که د ادب یا دلوبو په دغو ټولو میدانونو کښې وخت په وخت پښتنو شخصیاتو د خپلو غوره صلاحیتونو مظاهره کړیده او دکامیابۍ داسې پراوونه ئې ترسره کړیدی چې نور قومونه ورته پسخیدی شی. خو دسیاست په میدان کښې چې دپښتون قام دپاره دستر باچاخان دکورنۍ کوم خدمات دی نو هغه په هیڅ حواله دهیریدو نه دی، دخان بهرام خان ملنګ فرزند خان عبدالغفار خان چې پښتون قام ته کوم سیاسی شعور بخښلی دی هغه یقیناً چې نن یو داسې اټل حقیقت جوړ شویدی چې پښتون دښمنه قوتونه ترې هم د انکار جرات نه شی کولی. د ستر احمدشاه ابدالی نه پس که پښتون قام ته کوم ملی رهبر په لاس ورغلی دی نو هغه باچاخان دی. چا چې دخپل ژوند ګړی ګړی لحظه لحظه دخور اور پښتون ملت په یو مرکز راجمع کولو او د د پښتنې خاورې د پیرنګی د ناپاکه قدمونو نه پاکولو ته وقف کړې وه. او په دغه تاریخی مبارزه کښې چې باچاخان څومره سختې، تکلیفونه او اذیتونه زغملی دی نو هغه د هیچا نه پټ پناه نه دی. بلکې ستر باچاخان خود پښتو ددې محاورې عملی ثبوت هم ورکړو چې په "پښتو کې پښتې ماتیږی" دپښتنو دبقاء ازادۍ او خودمختارۍ په جنګ کې د باچاخان پښتې ماتې شوې د باچاخان مبارزه یو اوږد تاریخ دی چې په دې مختصر لیک کې ئې احاطه نه شی کیدی. خو لنډه دا چې باچاخان خپله ځوانی دپښتون قام د سر نه لوګی کړه او په دې ارمان زړه ستړی ګورته کوز شو چې لر وبر پښتون، خور اور پښتون دیو ملی وحدت په مزی کښې وپیلی ولې دخوشحال بابا خبره چې:

اتفاق په پښتانه کې پیدا نه شو

دباچاخان مشن دده زوې خان عبدالولی خان ته پاتې شو او ولی خان چې دباچاخان په ژوند هم دسیاست دمیدان یو تکړه شهسوار پیژندی شو دباچاخان د مرګ نه پس دغه درونډ بارته اوږه ورکړه او تر پرونه پورې ئې دباچاخان دکاروان

جلب دیو ځاربان په توګه په لاس کښې نیولی ؤ. او په هسکه غړۍ مخ په وړاندې روان ؤ. خو دمرګ څپیړه د هر ژوندی په مخ خامخا یو ځل لګی او دغه تریخ ګوټ له حلقه تیرول یو داسې حقیقت دی چې هیڅوک ترې مخ نه شی ګرځولی. او اخر دمرګ دغه طوفان د باچاخان دکورنۍ بل چراغ (ولی خان) چې په رڼا ئې پښتون قوم دخپل ورک منزل په لټون د ژوند تورتم لارې رڼا کولې هم "ګل" شو او دپښتون سیاست یو بل اهم باب بند شو. خان عبدالولی خان چې دځوانۍ زیات سپرلی ئې دپښتون ملت دخودمختارۍ او ازادۍ په جنګ کښې د جیل د تورو تمبو شاته تیر کړی وو. دسیاست دمکتب یو داسې استاذ ؤ چې دپښتون قوم نه علاوه دنړۍ ښو ښو او تکړه تکړه سیاستدانانو به دده نه د سیاسی سبق زده کولو دپاره د ولی باغ سلام په خان لازم ګڼلو. اودې ملک په سیاست کښې د ولی خان د اهمیت نه د ده سختو مخالفینو هم انکار نه دی کړی ولی خان چې د زلمیتوب نه تر مرګه پورې د یو جدوجهد یو تحریک او یو پاڅون نامه ده په یوولسمه جنورۍ ۱۹۱۷ د چارسدې په اتمانزو کلی کښې پیدا شو. ده خپلې ابتدائی زده کړې د ازاد اسلامیه هائی سکول نه ترسره کړې کوم چې دده پلار خان عبدالغفار خان په داسې وخت کښې جوړ کړی ؤ چې پښتون قام د تعلیم او تعلم نه ډیر لرې ؤ د ازاد اسلامیه هائی سکول په حقله دهاغه وخت ملیانو د غیرو په اشاره فقط ددې خاطره چې پښتانه بچی د تعلیم په کالو سینګار نه شی قسما قسم ډنډورې او پروپیګنډې کولې او وئیل به ئې چې:

سبق د مدرسې وئ

دپاره دپیسې وئ

جنت کې به ئې ځاې نه وی

په دوزخ کښې به غوټې وئ

خو باچاخان دداسې بې لارې کوونکو نعرو هیڅ پرواه ونه ساتله د پښتنو بچو د تعلیم په کالو د سینګارولو اساسی وظیفه ئې په کامیاب ډول په مخکې یوړه ولې چې باچاخان په دې خبره پوهیدو چې ترڅو پښتانه د تعلیم په کالو سینګار شوی نه وی، د اقتصاد په میدان کې پخپلو پښو ودریدلی نه وی ترهغې دوی دخپلو حقونو نه برخمن کیدی او د پیرنګی دغلامۍ نه خلاصیدی نه شی. خان عبدالولی خان ددغه سکول وړومبی طالب علم ؤ چې په کال ۱۹۲۲ پکې داخل شو. دغلته د ابتدائی زده کړو څخه وروستهٔ ولی خان کال ۱۹۳۱ کښې ډیرادون یو پی انډیا ته لاړو او هلته ئې یو برټش پبلک سکول کښې زده کړې پیل کړې دغلته نه ئې کال ۱۹۳۳ کې سینئر کیمبرج وکړو په دغه دوران کښې ولی خان یو ځل دملګرو سره د فټبال لوبه کوله چې د لوبې دوران کې ئې سترګه زخمی شوه او بیا چې کله په دهلی کې ډاکټر ته

وښودلی شو نو ډاکټر ده ته مشوره ورکړه چې د نور تعلیم نه لاس واخلی. ښاغلی خان عبدالولی خان دباقاعده سیاست اغاز په کال ۱۹۴۲ کې په خدائی خدمتګار تحریک کې د شاملیدو نه وکړو. په دغه تحریک کې د وخت لوئې لوئې شخصیات شامل وو چې یوازینی مقصد ئې دپښتنو وګړو ذهنی او فکری تربیت دوی کې دخپل قوم دخدمت جذبه پیدا کول او دخپلو حقونو دحصول دپاره پرامنه مبارزې ته تیارول وو ددې ترڅنګ خان عبدالولی خان په کویک انډیا موومنټ کې هم برخه واخسته او ښه فعال کردار ئې پکې ترسره کړو په کال ۱۹۴۳ دجنورۍ میاشت کښې په اول ځل خان عبدالولی خان د ایف سی لاء لاندې ګرفتار او جیل ته ولیږل شو. او درې کاله قید پرې وخیژول شو او کله چې دی دجیل نه رها کړی شو نو دده دپښتون اولس د حقونو دپاره د احتجاج جذبې نورې هم راوپاریدې او خپلو سیاسی هلو ځلو ته ئې لا پسې دوام ورکړو. ښاغلی ولی خان په دغو ورځو کې د ال انډیا کانګریس د کمیټۍ د ممبر په صفت واخستی شو او تر کال ۱۹۴۷ پورې د کانګریس کمیټۍ غړی او دپښتونخوا صوبې کشر سکتر پاتې شو په دغه دوران کې دی څو څو ځل نظربند او جیل ته هم ولیږل شو خو ده دپښتون ملت دحقونو دپاره د مبارزې نه لاس وانه خستو، دبرصغیر د تقسیم نه وړاندې او وروستو چې ښاغلی خان عبدالولی خان په څومره شدت سره سیاسی مبارزه کوله هغې د وخت حکمرانان خوفزده کړی وو او دده ازاد پریښودل ورته یو خطرناک عمل ښکاره کیدو خکه نو چې کله پاکستان جوړ شو دی د هغې نه یو کال وروسته یعنې په ۱۵ جون ۱۹۴۸ کښې یو ځل بیا ګرفتار او دهریپور جیل ته ولیږل شو او د حیرانتیا خبره دا ده چې په دغه ځل ولی خان د کوم ارډیننس لاندې نیول شوی ؤ هغه ارډیننس دده د ګرفتارۍ نه درې ورځې وروسته جاری کړی شو په دغه ځل ولی خان شپږ کاله په جیل کې دننه وساتل شو خو ددغه شپږو کالو په موده کې دی یو ځل هم عدالت ته پیش نکړی شو. او د ظلم دپاسه ظلم دا ؤ چې د عدالت لخوا دده ټول منقوله او غیر منقوله جائیداد ضبط شو او بچو ته ئې حکم وشو چې دوی په کوم کور کې اوسیږی باید چې هغه هم خالی کړی د ولی خان بچی په داسې بدحالۍ کې دخپل کوره وویستل شول چې هیڅ پیسې هم ورسره نه وې او د بې سروسامانۍ په دغه حالت کې د ولی خان وړومبی ټبرمیرمن تاجو بی بی د اولاد په زیږون کې په حق ورسیده او ورسره ددې یو زیږیدلی بچی هم وفات شو او یو ماشوم ترې دیوې ګینټې یتیم پاتې شو چې هغه ماشوم نن خلق اسفندیار ولی خان په نوم پیژنی څوک چې نن دعوامی نیشنل پارټۍ مرکزی صدر دی. تاجو بی بی هغه درنه پښتنه میرمن وه چا چې دبابړې په تاریخی واقعه کې خپله لوپټه شلوله او دپښتنو زلمو ملهم پټۍ دپاره ئې ترې په سرو ګولیو کې کار اخستو. د تاجو بی بی د مړینې

غمناک خبر ولی خان ته جیل کې ورکړی شو. په دې دوران کې دبابړې تاریخی واقع هم رامنځته شوه، دبابړې دواقعې په حقله د باچاخان خورې پروفیسر جهانګیر نیاز پخپل کتاب کې لیکلی چې "دصوبې خدائی خدمتګارو دا فیصله کړې وه چې په دولسم اګست ۱۹۴۸ به مونږ دباچاخان دګرفتارۍ خلاف احتجاجی جلسه په غازی ګل بابا کې کوؤ. او حکومت دا فیصله کړې وه چې تاسو دغه جلسه نه شئ کولی یعنې دخپل لیډر سره دزیاتی خلاف تاسو اواز نه شئ ویستی. خو خدائی خدمتګار چرته منعې کیدل په ۱۲ اګست دشپې شپې په زرګونو خدائی خدمتګار دپیښور، نوښار، صوابی، اشنغر او دصوبې دګټ ګټ نه راوچلیدل اګر چې حکومت اکثرې لارې بندې کړې وې ټریفک ئې بند کړی ؤ. خو ددې باوجود په زرګونو سرفروشان چارسدې ته راورسیدل سحر وختی چې خلقو ولیدل نو د غازی ګل بابا په جومات مشین ګنونه لګیدلی وو. او د فرنټیئر فورس ځوانان په لوئې شمیر کښې دجومات په احاطه دپاسه او چاپیره ولاړ وو. او په ټوپکو او مشینونو ئې ګوتې ایښې وې دچارسدې ناکه بندی شوې وه نهٔ دننه نهٔ بهر څوک تلی راتلی شو. جلوس په بابړه کښې دفصیح باچا په ځاې کښې تیار شو او فیصله ئې وکړه چې مونږ به دجلسې دپاره مقرر شوی ځاې ته خامخا ځو. سالار امین جان خان چې د ټولې صوبې سالار ؤ، دجلوس په سر کښې روان ؤ. جلوس دخلقو د ډیروالی په وجه په څلورو پنځوو لارو دغازی ګل بابا جومات ته رارون شو خو چې جلوس نه دکلی نه راووتل او دجلسې ځاې ته ورنږدې شول نو دفائر حکم وشو او ظالمانو داسې فائر وکړو لکه دمږزو دسروجامو ځوانان وغورځول جنډه چې د چا په لاس کښې وه هغهٔ ته به ئې سپین ملنګ وې، هغه خو په اول ډز شهید شو خو جنډه ئې پریوتو ته پرې نهٔ ښودله او دغسې بې شمیره ځوانان پرې شهیدان شو. عجیبه نظاره وه زنانهٔ ؤ قران مجید ونه په سر کړی وو دجلوس سره سمې روانې وې ډیرې شهیدانې او زخمیانې شوې. د ولی خان غیرتی ټبر تاجو دغه وخت د میدان په منځ کښې ولاړه وه، مړی ئې راغونډول لوپټه به ئې شلوله او زخمیانو له به ئې پرې زخمونه تړل، ډیر مړی حکومت دچارسدې په سیند کښې لاهو کړل او وارثانو له ئې ورنکړل". کله چې په فرورۍ ۱۹۴۹ کښې ولی خان دجیل دننه دخپل ټبر د وفات نه خبر شو نو ډیر زیات زهیر شو او دی دخپلې ښځې دمړینې له امله د حکومت لخوا په پیرول دیوې میاشتې دپاره رها کړی شو. په مئی ۱۹۴۹ کښې ولی خان دهریپور جیل نه مچ جیل بلوچستان ته ولیږلی شو او بیا ۱۹۵۱ کښې د کوئیټې جیل ته سره دملګرو په دې خاطر ولیږل شو چې بلوچستان جیل کښې دسختې یخنۍ په وجه د زیات تکلیف سره مخ شی، او هر کله چې ئې دیخنۍ سیزن د کوئټې په جیل کښې تیر کړو نو بیا د زیاتې ګرمۍ د

تکلیف سره مخ کولو دپاره دی د ډی ائی خان جیل ته ولیږل شو او په مارچ ۱۹۵۳ کښې یو ځل بیا د هریپور جیل د تورو تمبو دننه کړی شو او بیا اخر په ۱۴ نومبر ۱۹۵۳ فیډرل کورټ ولی خان رها کړو. دخپلې رهائی نه وروستو عبدالولی خان دخپل پلار خان عبدالغفارخان په اجازت دخدائی خدمتګارو او د وخت دحکومت ترمنځ دغلط فهمیو ختمولو دپاره ددې صوبې وزیراعلی عبدالرشید سره مذاکرات وکړل او دهغې نه وروستو ئې د هاغه وخت دګورنیو چارو د وزیر مشتاق کرمانی سره خبرې اترې وکړې همدغه شان د وزیراعظم محمدعلی بوګره او بیا د ګورنر جنرل غلام محمد سره ئې هم څو څو ځل ملاقاتونه وکړل او اخر ولی خان په دې بریالی شو چې د مخالفینو د طرفه د خدائی خدمتګارو په ضد پیدا کړی شوې غلط فهمی ختمې کړی او ددغه غلط فهمیو ختمیدو په نتیجه کښې په جیلونو کښې پرتو په زرګونو خدائی خدمتګارو ته عامه معافی اعلان کړی شوه او دوی نهٔ یوازې دجیلونو نه رها کړی شول بلکې ضبط کړی شوی جائیدادونه هم ورته واپس کړی شول، په کال ۱۹۵۴ کښې د ون یونټ قیام په عمل کښې راغلی چې ددغه یونټ د ماتولو دپاره باچاخان او ولی خان بې کچه هلې ځلې وکړې او په ملکی کچ یوه نوې پارټی ددې غرض دپاره دنیشنل عوامی پارټی په نوم جوړه کړی شوه چې په کال ۱۹۲۸ کښې خان عبدالولی خان ددغه پارټی مرکزی صدر غوره کړی شو. په نومبر ۱۹۲۸ کښې ولی خان یو ځل بیا ګرفتار کړی شو او ساهیوال جیل ته ولیږلی شو چې دهغې نه وروستو بیا د ګجرات جیل ته منتقل کړی شو دا د ایوب خان د اقتدار زمانه وه په دغه وخت کښې چې کله دحکومت لخوا د یو ګول میز کانفرنس دجوړولو تابیا وشوه نو په دغه وخت اپوزیشن ګوندونو په کانفرنس کښې د ګډون دپاره دا شرط کیښودو چې زمونږ قیدیان دې دجیل نه رها کړی شی بیا به مونږ کانفرنس کښې برخه اخلو او دغسې داپوزیشن په غوښتنه ولی خان هم په مارچ ۱۹۲۹ کښې دجیل نه رها کړی شو. او په ګول میز کانفرنس کښې ئې برخه واخسته په کال ۱۹۷۰ کښې دیخیی خان په دور کښې د الیکشن تابیا وشوه او ولی خان په دغه الیکشن کښې د قومی او صوبائی اسمبلی غړی منتخب شو. په دغه دوران کښې دبنګله دیش د بیلیدو واقعه هم رامنځته شوه په دغه وخت دپاکستان دننه دمخالفو ګوندونو لخوا خان عبدالولی‌خان په قومی اسمبلی کښې د حزب اختلاف مشر وټاکل شو او دهٔ دپارلیمان دننه د وړو صوبو دحقونو معامله په پوره اخلاص او ایمانداری سره راپورته کړه په ۲۲ نومبر ۱۹۷۱ صدریخیی خان په نیپ بندیز ولګولو او وروستو بیا ذوالفقارعلی بهټو دغه بندیز پورته کړو دلته دا خبره کول هم ضروری ګنم چې کله د ایوب خان په دور کښې په کراچی کښې دهندوستانی مهاجرو او پښتنو ترمینځه

جنګونه او فسادونه شروع شول نو په هاغه وخت کښې ولی خان کراچی ته لاړی او ددغه مسئلې یو پرامنه هواری ئې راوویستو اود مهاجرو او پښتنو ترمنځ ئې دروغې جوړې او سولې فضاء رامنځته کړه. په فروری ۱۹۷۵ کښې یو ځل بیا په نیپ بندیز ولګیدو او ولی خان د نورو ملګرو سره یو ځای ونیول شو په دهٔ د حیدراباد سازش کیس مقدمه وچلیده خو ولې اخر بې ګناه ثابت شو او په کال ۱۹۷۷ کښې عدالت ددهٔ د پریښودو احکامات جاری کړل دهٔ دوه ځل په هغه کانفرنس کښې ګډون هم کړی ؤ. چې دریفر والیشن پیپلز ارګنائزیشن په اهتمام جوړ شوی ؤ. په اتمه فروری ۱۹۷۵ چې کله حیات شیرپاؤ دبم په یوه حمله کښې شهید کړی شو نو ولی خان په دغه شپه د لاهور نه پیښور ته راروان ؤ چې دګجرات په مقام ونیولی او د ساهیوال جیل ته ولیږلی شو. همدا شان د نیپ ټول د سرسر مشران د پښتونخوا، بلوچستان، پنجاب او سندهـ نه ګرفتار کړی شول دغه وخت ذوالفقارعلی بهټو د امریکې په دوره ؤ دهٔ خپله دوره ختمه کړه او په سمدستی ډول ملک ته راستون شو او په نهمه فروری ۱۹۷۵ ئې په نیپ بندیز ولګولو. دحیات شیرپاؤ د قتل الزام هم په نیپ ولګول شو. په لسمه فروری د پی پی پی او د قیوم خان دمسلم لیګ جلسه په پیښور کښې وشوه او دجلسې نه وروستو یو لوئې جلوس وویستی شو. چې دغه جلوس د نیپ په دفتر وروختو. او دپارټی ټول ریکارډ ئې وسوزولو، همدغه شان دشهباز اخبار په دفتر او دارباب سکندرخان په دفتر هم دغه خلق وروختل او دغلته ئې هم ټول ریکارډ وسوزولو او سامانونه ئې مات کړل وروستو دوی دحاجی بلور دوکان ته ورغلل ددهٔ دوکان ئې د پیسو سره لوټ کړو. دغه د پارټی د پابندی کیس بهټو په سپریم کورټ کښې داثر کړی ؤ. چې دا شان د سپریم کورټ په ذریعه په بندیز لګولو دهٔ ته قانونی او ائینی تحفظ فراهم شی. خو ولې بهټو دا بندیز د وړاندې نه لګولی ؤ. دا یو ځانګړی کیس ؤ لهذا ولی خان او ددهٔ ملګری دپنډی جیل ته منتقل کړی شول، دغلته نه بیا د ساهیوال اود ساهیوال نه دسکهر جیل ته ولیږلی شو. دغلته په دهٔ څو میاشتې مقدمه سوره وه خو ولې په دغه مقدمه کښې دی یو ځل هم عدالت ته وړاندې نکړی شو. دا شان د سکهر سازش کیس پخپل ځای پاتې شو. او ولی خان اوددهٔ ټول ملګری دحیدراباد جیل ته ولیږلی شو. او دې نه علاوه د ولی خان نور ډیر ملګری هم دې کیس کښې راولږلی شول او دحیدراباد سازش کیس په نوم پرې مقدمه داثر کړی شوه. او ووئیلی شول چې ولی خان او ددهٔ ملګرو دملک ماتولو سازش جوړ کړیدی. دې لړ کښې په نولسو میاشتو کښې د استغاثې دوه ویشت ګواهان پیش کړی شول او په دې کښې په سوونو ګواهان وو چې دهغوی دګواهی اوریدو دپاره کم از کم شپیتهٔ کاله پکار وو او بیا د صفایی دګواهانو دپاره هم همدومره اوږده موده پکار وه یعنې

دا ټول ظلم ولی خان سره صرف او صرف د انتقامی جذبې دلاندې کیدو. کله چې په نیپ بندیز ولګیدو نو میرمن نسیم ولی خان او امیرزاده خان سکهر جیل کښې ولی خان سره ملاقات وکړو. ولی خان دوی ته ووئیل چې زهٔ په جیل کښې دمداخلت قائل نهٔ یم ځکه نو تاسو چې هر څهٔ کوئ دخپلو حالاتو او واقعاتو په رڼا کښې ئې وکړئ او داسې دجیل نه د بهر ملګرو په صلاح مشوره نیشنل ډیموکریټک پارټی جوړه کړی شوه چې شیرباز مزاری ئې صدر او میرمن نسیم ولی خان ئې نائب صدره وټاکل شوه. جنوری ۱۹۷۷ کښې بهټو د عامو انتخاباتو اعلان وکړو، مرکزی او صوبائی اسمبلی ماتې کړی شوې او دانتخاباتو تیاری شروع شوې چې په دغه الیکشن کښې د اپوزیشن ټول ګوندونه خپلو کښې یو موټی شول اودوی دیو ډی ایف په ځای پی این ای قومی اتحاد جوړ کړو. په اووم مارچ ۱۹۷۷ دقومی اسمبلی الیکشن وشو او پی این ای ددغه الیکشن دنتیجو تسلیمولو نه انکار اودهاندلی له امله ئې په لسم مارچ ۱۹۷۷ دشوؤ انتخاباتو نه بائیکاټ وکړو دغه شان دقومی اسمبلی غړو هم احتجاجاً استعفی ګانې ورکړې او تحریک ئې شروع کړو. بیا په کال ۱۹۷۷ کښې ضیاء الحق مارشل لاء ولګوله او بهټو ئې ګرفتار کړو تقریباً درې هفتې وروسته د ولی خان او ددهٔ دملګرو سره ملاقات دپاره ضیاء الحق په خپله حیدراباد جیل ته ورغلی. او مذاکرات ئې ورسره وکړل او داسې بیا څو څو ځله دغه مذاکرات وشول چې په اخره کښې خبرې اترې د کامیابی پړاؤ ته ورسیدې او بلاخره دحیدراباد دسازش کیس کښې رالږل شوی ټول کسان رها کړی شول وروستو دضیاء الحق په دور کښې هم ولی خان دجیل تورو تمبو ته ولیږلی شو. په ۱۹۸۸ کښې عام انتخابات وشول چې خان عبدالولی خان پکښې دقومی اسمبلی غړی منتخب شو او ددې نه وروستو بیا ټول ترقی پسند رایو ځای شو او دعوامی نیشنل پارټی په نوم ئې یو نوی ګوند جوړ کړو چې خان عبدالولی خان ئې دوه ځله تر دریو دریو کالو صدر پاتې شو خو دپارټی ائین په مسلسله توګه د دوؤ ځلو نه زیات دصدر جوړیدو اجازه نهٔ ورکوله ځکه نو بیا اجمل خټک ددې پارټی صدر شو او د اجمل خټک نه وروستو اوس د ولی خان زوې اسفندیارولی خان ددې پارټی مرکزی صدر دی. دخان عبدالولی خان ټول ژوند دپښتون اولس دحقونو دپاره دیوې نهٔ ستړې کیدونکې مبارزې نه عبارت دی او دپښتون قام تاریخ کښې به ددهٔ قربانیو ته مدام "سورسلام" کیږی.

کعبه جوړه ابراهیم کړه زه جوړ کړی یم الله

اوس نو څوک لوی شو اوچت شو وایه وایه ای ملا

غني خان

سیاسي سا پوهنه

ډاکتر کبیر ستوری

په اوسني وخت کې د سیاست او ساپوهنې (نفسیاتو، روحیاتو) په اړیکو (تعلقاتو) ډېر ټینګار کېږي؛ ځکه چې سیاسي پېښې بې د هغوی د ساوالو (نفسي یا روحي) علتونو او وجوهاتو څخه تشرېح او روښانه کېدلی نه شي؛ خو مخکې له دې څخه چې د سیاست او ساپوهنې په اړیکو وګړېږو پکار ده، چې خپله د سیاست او ساپوهنې بنسټونو (بنیادونو) ته ځغلنده کتنه وشي، تر څو چې لوستونکي ددغو دواړو پوهنو د بڼو (شکلونو، څېرو) او ډډ (ماهیت) څخه خبر او په اسانۍ سره یې په اړیکو او خپلوۍ پوه شي.

سیاسي پوهنه:

د سیاست اصطلاح لکه د نورو اصطلاحګانو په شان د عوامو په ژبه کې یو مانا (معنا) او په پوهنیزه (علمي) ژبه کې بله مانا لري.

پخپله په پوهنیزه (علمي) ژبه کې هم مختلف پوهان او لیکوالان د سیاست د اصطلاح د لاندې مختلفو څیزو نه پوهېږي.

سیاسي پوهنه یوه لرغوني او پخوانۍ پوهنه ده. دغه نوم د یوناني کلمې پولېس (Polis) څخه راوتلی دی، چې د ښاري هېواد (City- State) مانا ورکوي کوم، چې پخوا په یونان کې و.

یوناني فیلسوف ارستو (Aristotle)، چې د ۳۲۲ څخه تر ۳۸۴ق.م (قبل المیلاد) کلونو کې تېر شوی دی یو کتاب ولیکه. ددغه کتاب نوم سیاست، یعنې پولټیك (Politics) و، کوم چې د یونان د ښاري هېواد (City- State)، چې د پولیس (Polis) په نامه یادېده باقاعده څېړنه وه.

د همدې ځای نه دا نظر راوتلی دی، چې سیاسي پوهنه د هېواد (State) پوهنه ده او د هېواد سره سر و کار لري؛ خو دلته دا ویل هم

پکار دي، چې پـه نـړۍ کـې د نـورو څیزونـو پـه شـان هېـواد (State) هـم پـه ټول وخت کې پـه یـوه بڼـه (شـکل) کـې نـه دی پـاتې شـوی او وخـت پـه وخت یې خپلـه بڼـه بدلـه کـړې ده. د انسـاني ټـولنې د تـاریخ پـه لومـړنیو پړاوونـو کـې هېـواد (State) نـه و؛ خـو کلـه چـې انسـاني ټـولنې وده وکړه او زیاته منظمه بڼه یې ونیوله؛ نو هېواد (State) منځته راغی.

ځیني لیکوالان داسې فکر کوي، چې د انسـاني تـاریخ پـه لومـړنیو پړاوونو کې خصوصي ملکیت نـه و او هـر شـی ګـډ او شـریك و؛ خـو بیـا وروسـته خصوصـي ملکیـت منځتـه راغـی او خصوصـي ملکیـت د منځتـه راتـګ سـره سـم اتثمـار (استحصـال) هـم منځتـه راغـی او انسـاني ټولنـه پـه دوو ډلـو (طبقـو) یعـنې اسـتثمار کوونکیـو (استحصـال کوونکیـو) او اسـتثمار کېـدونکیو (استحصـال کېـدونکیو) بانـدې ووېشـله شـوه او هېـواد (State) بیـا د اسـتثمار کوونکیـو د حاکمیـت د یـوې وسـیلې پـه توګـه (حیث) منځتـه راغـی. دا لیکـوالان پـه دې عقیـده دي، چـې ټولنـه د ودې او پـرمختګ پـه لـور روانـه ده، چـې پـه اخرنـي پـړاو کـې بـه د تولیـد (پیداوارو) پـه وسـایلو قبضـه، یعـنې خصوصـي ملکیـت د منځـه لاړ شـي او بېرتـه بـه ټـولنیز او ګـډ شـکل غـوره کـړي. دا بـه اسـتثمار (استحصـال) او پـه دې توګـه اسـتثمار کـوونکې (استحصـال کـوونکې) ډلـه د منځـه یوسـي او بـې ډلـو (طبقـو) ټولنـه بـه منځتـه راشـي. څنګـه، چـې هېـواد (State) د اسـتثمار کـوونکې (استحصـال کـوونکې) ډلـې د حاکمیـت یـوه وسـله وه؛ نـو چـې اسـتثمار (استحصـال) او اسـتثمار کـوونکي (استحصـال کـوونکي) خـتم شـو؛ نـو د هېـواد (State) د موجودیـت ضـرورت نـه پاتې کېږي او دا به هم د منځه ځي.

د ډیلـي تخـت هېرومـه چـې رایـاد کـړم
زمـا د ښکلـې پښتونخـوا د غـرو سـرونه

احمد شاه بابا

ایډوکیټ علی خان محسود

جرمني ـ اوپرتال

جناب ډاکتر کبیر جان ستوري ته
د عقیدت ګلونه

کبیر جان ما لومړی ځل په ۱۹۷۶ع کال د مۍ په میاشت کې د جرمني د فرانکفورټ په ښار کې ولید. په دې پېژندګلوۍ کې میاه شاجهان چې نن سبا ډاکتر شاه جهان د پېښور پوهنتون د ژورنالېزم ډیپارټمنټ چیرمین دی، بنسټي رول لوبولی و. شاه جهان د ژورنالېزم څانګې طالب علم و، زموږ د پېښور د یونیورسټۍ د وخت د سیاسي هلوځلو ملګری و.

موږ چې په ۱۹۷۴ع کال کې بهټو قیدیان کړو، شاجهان میا جرمني ته پښې سپکې کړې وې. د ۱۹۷۵ع کال د مۍ په میاشت کې زه د هریپور جېل نه خلاص شوم، نو حیدراباد سازش کېس کې حکومت زما د بیا ګرفتارۍ کوښښ وکړو، خو زه اوس ویښ شوی وم. زه د پټو پټو لارو په ذریعه اول خوست او بیا کابل ته لاړم، د اجمل خټك صیب سره یوځای شوم. په دغه وخت د افغانستان وزیر داخله فیض محمد خان محسود و. بیا وروسته د سرحداتو وزیر شو او سردار داود خان د افغانستان رئیس جمهور و. درېواړه (اجمل صیب، سردار محمد داود خان او فیض محمد خان) پرېکړه وکړه، چې ما کوم بهرني ملك ته ولېږي. په دغه وخت کې شاه جهان میا په جرمني کې و او ماته یې لیك راولېږه، چې زه وطن ته درځم بیا به ګډ جرمني ته لاړ شو.

په ۱۹۷۶ع کال د اپریل پـه میاشت کې موږ د روسي هوایي لیکي ائرفلوټ په ذریعه اول تاشکند، بیا ماسکو او له ماسکو څخه برلین ته په اورګاډي کې راغلو، چې ۱۶ اپریل ۱۹۷۶کال کې برلین ته ورسېدو. په دغه وخت کې برلین د مغربي او مشرقي جرمني ترمنځ وېشلی ښار و. د ۱۹۷۶ع کال د مۍ پـه لومړۍ د لویدیځ جرمني فرانکفورټ ښار تـه راورسېدو. دلته له رحیم ځدراڼ سره چې دا هم د رحمان بابا له لېسې څخه

...رغ شوی و او ډېر خوش طبیعته پښتون و، یوځای شو. د هغه وخت مطابق رحیم ځدران اول ملا و. ورپسې ماویست او بیا د تره کي صاحب د ګوند غړی و، خو ددې ټولو سره سره خوږ پښتون هم و. په هغه وخت کې دلته ماویستان هم وو، چې ځیني پکې ایراني او تاجکي نژاده او د پښتنو ضد وو. پښتانه که خلقیان وو که پرچمیان، د پښتونستان د رېږې او په ځانګړې توګه له لرو پښتنو او بلوڅو سره د څه وړو وړو ګېلو نه علاوه یې له دوی سره مینه لرله.

ماته ښه یاد دي، چې ما د ۱۹۷۶ع کال د مۍ په درېمه نېټه په هغه رابلل شوې غونډه کې، چې په فرانکفورټ کې د رحیم ځدراڼ له خوا په هـایم کـې جـوړه شـوې وه، ګـډون وکـړ. د نـورو افغـاني سـټوډنټانو (پوهېدونکیو) نه علاوه په ۲ مۍ کبیر جان لعل د کولن نه له تندر صیب او انور ظفري سره فرانکفورټ ته رغلل. تر سترې مشې وروسته شاه جهان میا زما او د کبیر جان پېژندګلوي وکړه.

سبا چې څه وخت جلسه پیل شوه، نو ټولو ګډون کوونکیو د کمونیزم او مارکسېزم ډول وهلو. موږ هم په پښتونخوا کې د مارکسېزم او کمونېزم نه خبر و، خو زموږ بنسټي تربیه نشنلېزم، خدایي خدمتګاري، باچا خان او د پښتنو یووالی و. موږ د امریکا ضد وو. د کمونسټ بلاك او په ځانګړې توګه د سویټ یونین د بهرني سیاست پلویان وو، خو د حکومتي او اقتصادي سیستم له نقطې له نظره موږ په ډېر ګوندي سیاست او ازاد تجارت باندې باور و، خو په دې خبرو زموږ د برو پښتنو ورونو سرونه، نه خلاصېدل. رحیم ځدران به ماته ویل چې ته ټولې خبرې انقلابي کوې، خو ته د یو ګوندي سیاست مخالفت کوې. ما به په ټوکو کې ورته ویل، چې دروازې ډېرې پکار دي، چې بیروبار تقسیم وي. که په یوه دروازه کې رش او بیروبار زیات وي، نو د مرګ او ژوبلې خطره وي، خو کبیر جان نه یوازې دا چې له موږ سره په خبره پوهېده، بلکې یواځینی نشنلېست او قام پرست پښتون و، چې زموږ ملګری و.

زموږ له راتګ سره د کبیر جان ډله لا پسې مضبوطه او قوي شوه او د منځ لاره مو غوره کړه. د پښتنو او بلوڅو د ملي ازادۍ ټولنه مو په

فرانکفورټ کې جوړه کړه، چې دی کې خلقیانو، پرچمیانو، افغان ملتیانو او د لرې پښتونخوا ملت پالو ګډون کولو

کله کله به موږ د کمونستانو اوږدې اوږدې مقالې او تکراري خبرې هم اورېدلې، چې دا زموږ د لرې خوا دلېبرالېزم برکت و. د رحمان بابا او خوشال خان بابا د لېسو ټولو فارغ تحصیلانو به له پاړسي بانو خلقیانو او پرچمیانو سره خبرې په پښتو کولې او پاړسي بانو به ځواب په پاړسي ورکاوه. دوی په دې اتفاق کړی و، چې څوك به څوك نه مجبوروي دا ځکه پښتانـه پـه پاړسـي او پاړسـي بـان پـه پښتـو پوهېدل، نـو ځکـه د ترجمـان ضرورت نه وو. د ټولو له یو بل سره ښه او خواږه تعلقات وو. دغه خواږه تعلقـات هلـه خـراب شـول، چـې د ۱۹۷۸ع کـال د پرېـل پـه ۲۷مـه نېټـه افغانستان کې خونړی بدلون یا انقلاب راغی.

تر ۱۹۷۸ع کال پورې لوی بابا باچا خان او ملي رهبر خان عبدالولي خان د ملي مبارزې او ضد سامراج لوی هیروګان (اتلان) وو. په یوه شپه کې دننه دننه خلقیانو په جار او پرچمیانو په ډېره استاذۍ سره ددې رهبرۍ مخالفت کـاوه او ویـل بـه یـې، چـې اوس وخـت د انقلابیـانو دی او زړې مفکورې باید د تاریخ کځوړې ته واچول شي. دوی به ویل د باچا خان لاره زړه او ولي خان فکر پس مانده دی، اوس باید د شرق نابغه جناب نور محمد تره کي انقلاب لاره او د حزب خلق ګوند مشري لره او بره پښتونخوا کې تعقیب شي. NAP ته نور حاجت نشته. د پښتنو او بلوڅو د ملي ازادۍ ټولنې ته هېڅ ضرورت پاتې نشو، په جار به یې ویل چې باید موږ ټول د خلق حزب غړي شو.

خلقیان او پرچمیان به زیاتره وخت په جرمني کې د افغانستان سفارت ته ور خلاصوه او سفیر انجنیر نظر محمد ته به یې یو پر بل چغلخوري کولې. کوم ته به چې دوی راپور ویلو. دا چې کبیر جان د کونړ خان و، نو دوی به ویل چې فیوډال دی او سفیر نظر محمد ته به یې دده خلاف هم راپوروونه رسول. حال دا چې ډاکتر کبیر جان یوازینی هلك و، چې قام پرست پاتې شو. کله چې زموږ ملاقات له سفیر سره وشو، نو سفیر صاحب وویل، چې ستوری صاحب او علي خان غوندې رښتیني قوم پرست ډېر د باور وړ

دي.

سره له دې ځینې خلقیانو او پرچمیانو به زموږ د تنګولو او په قهر کولو لپاره په باچا خان او ولي خان بې ځایه او بې ضرورته تورونه لګول، چې دوی څه وکړل. دغه دی د شرق نابغه نور محمد تره کی صاحب، چې د خلګو د مترقي فوځي زامنو په زور یې داسې انقلاب وکړ، چې د کپیټلېزم د دورې نه مخکې کمونېستي دور ته داخل شو. اوس به صرف د لر او بر افغان ولس لارښود نه وي، بلکې د دریمې نړۍ د ولسونو نجات دده په لاس کې دی. زموږ ځینې جذباتي ملګرو به له دوی سره جنګ کاوه، خو کبیر جان به منع کول.

د خلقیانو حکومت هم څه عجیبه غوندې و. لومړی خلقیان او پرچمیان یو بل ته لاندې وتل، خلقیان پرې بر شول او پرچمیان یې وشړل، چې پرچمیان ورك شول بیا د تره کي صاحب او امین صاحب ډلې جوړې شوې او نتیجه یې دا شوه، چې د ۱۹۷۹ع کال په ستمبر کې د شرق نابغه او د انقلاب پلار ووژل شو او د ثور پیاوړی قوماندان حفیظ الله امین په قدرت راغی.

د ۱۹۷۹ع کال د دسمبر ۲۷ نېټې د غوایي د میاشتې د انقلابیانو په اتن کې د اکتوبر بې وقوف روسي انقلابیان هم ورګډ شول. حفیظ الله امین صاحب یې وواژه او ببرك کارمل یې په هیلي کاپټر کې کابل ته راوړو. افغانستان د NATO او WARSAW د فوجي پهلوانۍ په ډګر بدل شو.

څه وخت چې روسانو، پرچمیانو او د پرچمیانو په ژبه اصولي خلقیانو ته قدرت په لاس ورکړ شو، نو دوی کې د پښتنو او پښتون ضد تاجك یا په بله ژبه سقاویانو زیاتره پښتانه د امین د باندې تر نوم لاندې قتل او قید کول او د دوی په شړلو یې پیل وکړ. د روسانو همدغه پروګرام و، چې پښتانه د افغانستان نه شړلو ته اړ باسي، چې د دوی اکثریت په اقلیت بدل کړي. افغاني تاجکو او روسي تاجکو دا کار په ګډه کاوه. دوی پښتو ژبه عملاً بنده کړه، پښتو اخبارونه یې په پارسي کړل، په پښتو فلمونو باندې یې بندیز ولګاوه. زموږ پخواني خلقي شوي انډیوالان بې روزګاره شول او ځینو یې ځانونه یو ځل بیا جرمني ته راورسول. موږ ته راغلل، موږ ورته غېږ یو ځل بیا پرانستله، ځکه زموږ د قوم پرستو دغه کمزوري ده، چې د قوم په

خلکو یې زړه سوزي. خو کمونسټ او ملا کې زړه سوی نه شته، کمونستیانو او ملایانو ډېر قوم پرست ځوانان ووژل.

د پښتنو درونډ مشر او د پښتونخوا پخواني ګورنر خدای بښلي ارباب سکندر خان خلیل یې په پېښور کې شهید کړو. دا ځکه چې ارباب پوه، قوم پرست پښتون مشر و. ده ته پته وه، چې کمیونېزم او کپیټلېزم د افغان په خاوره پهلواني کوي، خو امریکې او مغرب مسلمانان داسې توت ته خېژولي وو، چې دوی به ویل چې یورپ او امریکا اهل کتاب دي او روسان سره کافران دي. حقیقت کې دوی د اهل کتاب نه زیات په اهل ډالر مېن و، چې مغرب خپل ازلي دښمن د دوی په وینو قبر ته کوز کړو او په نیم ساعت کې د ملا صاحب نه د مجاهد په ځای **Terrorist** جوړ شو.

ستوری صیب به په دې ډېر غمجن و، موږ به اکثره بحث مباحثې پرې کولې، چې څه وخت سخت دریځه ملا صاحب او اهل کتاب سره لاندې وتل، کبیر جان به ویل، چې "پروني یاران او نني دښمنان سره لاندې وتي دي" ملا صاحب د قدرت دومره وږی ثابت شو، چې د خدای په کور مکه شریفه او مدینه شریفه کې یې سره قسمونه وکړل، د قدرت او اقتدار دپاره یې نه د اسلام مبین دین، نه د خدای د کور او نه د اسلام د پېغمبر ص د روضې قدر وکړو، وطن یې وران او افغانستان یې داسې اور ته دیکه کړ، چې تر نن ورځې پورې سوځي.

موږ قوم پرستو به دغه ویل، چې دغه د دولت او قدرت جنګ دی، جهاد نه دی. په دې به دوی په قهر وو، موږ ته به یې بدرد ویل، خو ثابته شوه چې دوی د مذهب نه زیات د قدرت شوقمن وو.

څه وخت چې بلوڅ مشران یو په بل پسې ګوډ ته کېدل، که څه هم اوس د پښتنو او بلوڅو رهبري د خان عبدالولي خان په ځای شهباز خان مزاري په غاړه اخیستې وه، خو بلوڅي سردارانو د خپلو بلوڅي سردارانو مشري ته غاړه نه اېښودله، نو ورو ورو څنګ ته شول. د بلوچستان پخواني ګورنر ښاغلي بزنجو صیب خان ته ګوند جوړ کړ، نو داسې معلومېده، چې هغه د **ANP** لاره دوی نوره نه مني. دلته په جرمني کې هم دې کمونستیانو سم امتحان ورنه کړ او نور د قوم پرستو لپاره د اعتبار وړ نه و، نو موږ (کبیر

ستوري، مـ او لیـ‌قت وطنپال) پرېکړه وکړه، چې د پښتنو او بلوڅو ملي ازادۍ تولنې ته نور ضرورت نه شته. ځکه چې بلوڅ نه وو، نو خالص سوچه د پښتنو ګوند جوړ و او د باچا خان لار به نیسو، چې هغه عدم تشدد، په ژوند او په سیاسي ژوند کې د پښتون ملت یوځای کول، پښتو ژبې او کولتور ته خدمت کول و. دا ځکه چې پښتون په اقتصادي، علمي، سیاسي او کلتوري توګه وروسته پاتې په دې دي، چې دوی وېشل شوي دي، یو مرکز نه لري، نو ځکه د ګاونډیانو او نورو قومونو د لوبو میدان جوړېږي. له موږ سره په څنګ مېشت قومونو تل له بهرني قوت سره زموږ پرخلاف لاس یو کړی او خپله ژبه او ځان ته یې ګټه کړې او تل یې مذهب زموږ د غولولو لپاره په کار اچولی دی. نو موږ سوچ او فکر پرې وکړ، چې داسې ګوند جوړول پکار دي، چې د پښتنو د ګټو ترجماني هم وکړي او په نړۍ کې خو یو موږه نه یو، د نورو دپاره هم باید د منلو وړ وي، نو ځکه موږ ددې ګوند نوم "پښتون سوشل ډیموکراټیک پارټي" خوښ کړ. وروسته به ځینو دا پلمې کولې، چې ولې ورته د پښتون په ځای افغان نه وایې. موږ ورته ویل، چې افغان ملت ګوند د افغان سوشل ډیموکراټیک ګوند په نوم د ګوندونو په کتار کې لیکل شوی دی. دوه ګوندونه په یوه نوم قانوني حق نه لري. اصلي خبره نوم نه وه، پلمې وې. خبره دا وه، چې د دوی د پښتون له نوم سره ورانه ده. دغه سوچه نوم و، افغان یو سیاسي نوم دی، چې په بهر کې هزاره، تاجك، ازبك او دغه نور ټول ځانته افغانان وایي، خو په افغانستان کې دننه دوی ځانونه تاجك، ازبك او هزاره درپېژني. دوی ځان ته افغان نه وایي، چې بهر ځان ته افغان وایي، دا د دوی مجبوري ده. دا اصلي افغانان نه دي، بلکې پاسپورټي افغانان دي. موږ ته پارسي ژبي افغان وایي، هندي ژبي او پیرنګیان راته پټهان وایي او لیکي او زموږ اصیل، سوچه او خالص نوم "پښتون" دی او ژبه مو هم پښتو ده، نو موږ ورته ویل، چې څه ګناه وشوه، چې اصلي سوچه نوم مونږه ورکاوه. دوی په حقیقت کې مونږ ته د افغان او د پښتون په نوم ربړې جوړولې، خو په دلاېلو کې موږ پرې تکړه وو.

کبیر جان به ویل، چې "اصلي خبره دا ده، چې دوی لټان دي، کار ته یې

ډډه نه لګي. د افغان او پښتون په نوم جنجال جوړوي." دغه ټول جنجال **Confused** روشنفکرانو جوړ کړی و. موږ په دې کې کامیاب شو، پښتون سوشل ډیموکراټیک ګوند مو جوړ کړ.

ډاکتر کبیر جان ستوری صاحب د ګوند د مشر یانې مرکزي صدر په توګه وټاکل شو او تر مرګه پورې د ګوند مشر پاتې شو، ځکه چې ستوری صاحب خپل سیاست، ګوند، ولس او ملت ته وفادار و او په خپل عزم او هوډ کلك ولاړ شخصیت وو.

له ملي رهبر خان عبدالولي خان، خان لالا او محمد افضل خان او جناب اجمل ختك صاحب سره زما تعلقات داسې وو لکه د پلار او زوی، خو خان بابا تر مرګه پورې ماته د زوی په سترګه کتل. د مشرانو په ما باور و، ځکه چې ما خپل سیاسي ژوند کې اخوا دېخوا ټوپونه نه دي وهلي، خو زما ډېر ملګري ګډوډ شوي وو.

همداراز په ۱۹۸۲کال کې په لندن کې له ملي رهبر خان بابا عبدالولي خان سره د ډاکتر کبیر جان ستوري پېژندګلوي جوړه شوه. له خان لالا محمد افضل خان او اجمل ختك سره یې هم پېژندګلوي جوړې شوې وې. دوی په بره خوا کې په کبیر جان اعتبار کاوه.

کبیر جان پخپله هم درونډ، وفادار، باعظمته، ولاړ او خاموش انسان و. چغلخوري، د بل چا غیبت، د ځان صفت، دهوکه، دروغ، نمایش د ټولو غرضونو نه پاك و. پخپله اراده کې دومره کلك و، چې په پېښور کې د ضیاء الحق د مارشل لا په وخت کې نیول شوی و، ده هلته هم د پیاوړي انسان ثبوت ورکړی او دا هغه غښتلی، سپېڅلی، په وطن او ولس مېن قام پرست پښتون و، چې ټول تکلیفونه او مصیبتونه یې په ځان تېر کړل، خو معفي یې ونه غوښتله او پاکستاني پولیسو او پوځیانو ته یې سرټیټ نه کړ، ترڅو چې موږ، ایمنسټي انټرنېشنل او نورو ادارو خبره ګرمه کړه، نو پاکستاني حکومت مجبور شو. ستوری صاحب یې ازاد کړ. دغه ډېر سخت وخت و، د انسان مرګ هډو څه خبره نه وه. لکه پښتانه نقل کوي، چې "خدای نړۍ جوړوله، مرګی یې نرخ و."

هم ددې خدایي قانون مطابق کبیر جان ستوری صاحب لاړ او موږ ورپسې یو.

رفیق شینواری
د لوی فنکار نیمګړې کیسه

لائق زاده لائق

مونږ چې کله هم د پښتون قام د کلتور د تاریخ پاڼې الوول کوو نو په دغه پاڼو کښې ډیر بابونه په نظر راځي چې ورکښې یو ډیر کټه ور او په ټول پوره باب د پښتو موسیقۍ دی. د پښتو موسیقۍ وړومبی سرونه چا او چیرې لکه د پښتو ټپې د تاریخ ددې خبرې تعین هم بیخي ګران دی. البته دا خبره په پوره وثوق سره کیدی شي چې د خیبر ټکار د زیار او کړاونو په ترڅ کښې چې د پښتون قام دا ووۀ زره کلن تاریخ کومې نخښې په لاس راغلې دي په دغه نخښو کښې دا خبره جوته ده چې په دغه دورو کښې به هم د غم غلطولو د پاره اتڼونه او محفلونه کیدل سازونه به غږولی کیدل. خو دا معلومه نه ده چې د غه سازونه به د کوم نوعیت وو.

ډیر سازونه داسې دي چې هغه د وخت تیریدو سره له مینځه تلي دي د دغه سازونو د چیرلو او ددې په ژبه د پوهیدو هڅې د کلونو راسې رارواني دي. د شلمې صدۍ د شروع سره چې کله د باقاعده سرونو د خوندی کولو ابتداء وشوه نو د وړومبی معلوم سندرغاړي اکرم خان نه پس استاد صحبت خان، استاد مبین خان، صبرو د انساء، مهرالنساء، استاد زرخان، استاد میراحمد خان او نورو ډیرو د پښتو موسیقۍ سره خپله علاقه ټینګه ولرله سازونه غږیدل اهنګونه جوړیدل په پښتنه ټولنه کښې خوریدل او هر چاورته په درنه سترګه کتل.

خو ددې موسیقۍ ددې اهنګونو خپله ژبه وه. په دې ژبه د پوهیدو هلې ځلې په هر دور کښې هر چا وکړې او ځان ته ئې په دې حواله نوم پیدا کړو ترکومه حده چې د سراو تال خبره ده نو زمونږ پښتو موسیقۍ په خپل وړومبی پړاو کښې ترهره حده پورې په اولسی چوکاټ کښې ځانې شوې وه داځکه چې هم دغه اولسی اهنګونه د جذبو ترجمان وو او چې کوم غږ کومه نغمه د جذبو ترجمانی کولی شی نو هم هغه په

زړونو کښې لار کوی. په شلمه صدۍ کښې عبدالله جان استاد دغه معتبر نوم دی چې د اهنګونو د ژبې زده کولو ته ئې په شعوری طور پام لرنه وکړه د پیښور اکبرپورې کلی د نوموړی شاعر ګلستان بابا دا زوې دورکو توالی راسې په موسیقۍ مئین ؤ. او چې کله ئې د شعور په درشل قدم کیښود و نو د پلار شعرونه ئې په ترنم سره وئیل. د عبدالله جان استاد سره بل یو معتبر نوم د شیر علی خان استاد دی چا چې پښتو موسیقۍ ته د ژوند لویه برخه وروبخښله چې کله د موسیقۍ مئینان سیوا کیدل نو په پښتنه ټولنه کښې دغه رنګونه خوریدل.

هم په دغو ورځو کښې چې د پاکستان د ازادۍ د ساعتونو سره سمون خوری د حضرت عبدالستار شاه باچا نوم د تصوف د چشتیه سلسلې په حواله ډیر مشهور ؤ هنرمندان به د عقیدت په توګه هلته حاضریدل. قوالیانې به ئې وئیلې او باچاجان به ورته د کامیابۍ دعاګانې کولې. امیرحمزه خان شینواری څوک چې په دې نزدې کالونو کښې د ډیلی نه واپس پیښور ته راغلی ؤ د خپل صوفیانه مزاج په وجه ئې د باچاجان لمن نیولې وه او په دغه ترون کښې ئې د معرفت لارې لټولې. حمزه بابا ډیر د خوند رباب غږولو نغمې به ئې پکښې الول کولې ځکه نو ورسره د عبدالستار شاه باچا ډیره مینه وه. حمزه بابا ددې نه وړاندې په کال ۱۹۴۰ کښې د پښتو د وړومبی فلم ((لیلی مجنون)) باقاعده قیصه او نغمې هم لیکلې وې د دغه فلم ډائریکټر او هیرو ښاغلی رفیق غزنوی ؤ حبیب جان ورسره هیروئن وه د غه رنګ د حمزه بابا دفن رنګونه په ټول ډیلی کښې خوارۀ شوی وو او دلته ئې د باچاجان د دعا په برکت نوره ځلا موندله.

د باچاخان دربارته د سلسلې چشتیه سره د ترون لرونکو د راتګ سلسله جاری وه یوه ورځ د افغانستان د لارې یوه زنانه دربارته راغله د هغې سره یو ښائسته ماشوم ؤ د باچاجان سلام ئې وکړو او چې کله باچاجان دغه ماشوم ته وکتل نو سینې ته ئې راجوخت کړو په سر ئې ورته د مینې لاس راښکلو. او ماشوم داسې محسوس کړه لکه چې د پلار منګل ئې په سر سیوری شوی وې ځکه چې د ماشوم پلار دوړاندې نه وفات شوی ؤ که هر څو یتیم ؤ خو د باچاجان لمن هغه ته پراخه پرته وه هم دغه ماشوم رفیق شینواری ؤ چې مشرانو ئې په ننګرهار کښې ژوند کړی ؤ. رفیق شینواری چې څنګه په دربار کښې ورځې شپې سبا کولې د صحبت اثر پرې کیدو د وجودیت او شهودیت اثرات ئې قبلول هغه چې کله په ((وجد)) کښې مست شو نو نڅا به ئې کوله چونکې په چشتیه سلسله کښې د دغه کیفیاتو د اظهار اجازت ورکولی شی او باچاجان به د هغه د غه نڅاته په نوره درنه سترګه کتل د رفیق شینواری دغه عقیدت په ټول دربار کښې ورځ تر ورځ ځانې موندو.

په شروع شروع کښې رفیق شینواری په لیک لوست نه پوهیدو نو حمزه بابا د هغه د لیک لوست استاذ شو چونکې حضرت باچاجان د حمزه بابا سره ډیره مینه لرله او په دې ډیر خوشحاله ؤ چې رفیق خان دغه رنګه دوه کربښې لیک لوست زده کړی. د لیک لوست سره رفیق شینواری د شاعرۍ د رموزرونه هم خبریدو چې کله زلمی شونو هم د باچاجان په مرضۍ ئې وادۀ وکړی شو د هغه کورودانه هم په قام شینوارې وه دوادۀ نه پس هغه ته الله تعالی د لوئو سره سره دوه زامن شفیق او غلام علی ورکړل او ورځ تر ورځه د رفیق شینواری دفن خلاګانې په خوریدو شوې. ریډیو پاکستان پیښور هغه اداره ده چې په خپل ځان کښې د پوره اکیډیمۍ حیثیت لری هم دې ادارې دفن کارانو روزنه کړې ده چونکې د کال ۱۹۶۱ په خواو شا کښې بیا رفیق شینواری باقاعده قوالی وئیل شروع کړی وو نو ریډیو پاکستان پیښور هغه دیوښه فن کار په حیث هم وپیژندو.

رفیق شینواری چونکې د موسیقۍ او اهنګونو په ژبه پوهیدو نو د نغمو د طرزونو جوړولو هڅې ئې شروع کړې. په دغه طرزونو جوړولو کښې به په هغه یو الهامی کیفیت خورۀ داځکه چې هغه بیا د خپل پیر باچاجان نه ډیرې وظیفې اخستې وې ټوله ټوله شپه په ئې عبادت کولو په خپله د نیا کښې به ورک ورک ؤ هم د دغه روحانی اثر وجه ده چې د رفیق شینواری هر جوړ کړی ساز مشهور شو. په غه ورځو شپو کښې استاد راحدت حسین (مرحوم) (د هارمونیې استاد) استاد محمدظهیر مرحوم (د رباب استاد) استاد بختیار (د کلانټ استاد) استاد غلام علی (د اکاډین استاد) د خپل فن په حواله ډیر معتبر نومونه وو دی ټولو د رفیق شینواری لمن ونیوله طرزونه جوړیدل نغمې خوریدې او په پښتنه ټولنه کښې د پښتو موسیقۍ نوی دور سترګې غړولې.

د استاذ خیال محمد مشر ورور چې ملوک نامه ئې وه او په بابو مشهور ؤ هغه به هم د رفیق شینواری سره یوځائې د باچاجان په دربار کښې قوالی کوله خیال محمد به د ماشوم والی نه د خپل ورور سره هلته راتلو په ماشوم اوازبه ئې قوالیانې وئیلې. هم دغه اثر ؤ چې کله خیال محمد ریډیو ته او بیا د رفیق شینواری لاسو نوته راغی نو خیال شو حقه خبره داده چې که چرې نن څوک حمزه بابا ته د غزل باباوائی نو ددې غزل په بنیادی مقبولیت کښې د رفیق شینواری د طرزونو او د خیال محمد د اوازولویه برخه ده بلکې دا به سره منو چې که چرې رفیق شینواری د پښتو غزلو د خوند خوند طرزونه نه دی جوړ کړی نن به پښتو غزل دومره وړاندې ګامونه نه وو اخستی. چې کله د ۱۹۷۰ په شروع شروع کښې د پښتو فلمونو باقاعده دویم دور شروع شونو د هر چا سترګې د رفیق شینواری په لور وې اګر چې د وړومبی فلم موسیقي استاد لعل

محمد جوړه کړې ده څوک چې په پښتو ژبه نه پوهیدو خو دومره ده چې د هغه سره د مترنم شاعر او دیوسف خان شیربانو د لیکوال استاد علی حیدر جوشی مرحوم مرسته حاصله وه دې فلم دیو نوی دور اغاز پیل کړو.

او چې کله بیا رفیق شینواری د پښتو فلمونو مخه وکړه نو داسې موسیقي ورکړه چې نن زمونږ د پاره د کلاسیک حیثیت لری مونږ به دا وربل ذکر کوو که د دیدن د خانه بدوش خبره کوو او که د ((اقرار)) د توپک زما قانون)) خبره به چیرو که ((ناوې دیو شپې)) رفیق شینواری په زرګونو نغمې کمپوز کړې او د تعجب او معجزې خبره داده چې دا ټولې طرزونه دا ټولې نغمې سپرهټ شوې نن چې څومره طرزونه جوړیږی نو ورکښې هر موسیقار دافخر ګڼی چې د رفیق رنګ ورکښې ځائې کړی. په عام ژوند کښې رفیق شینواری ډیر زیات مینه ناک اخلاص مند بې غرضه او خواخوږی انسان ؤ. هغه به د بل په غم دردیدو ځکه چې په خپله ئې ډیر غمونه لیدلیو ماپه وړومبی ځل د هغوی سره په کال ۱۹۸۴ کښې ها غه وخت ولیدل چې کله زۀ د پښتو موسیقۍ پروډیوسر شوم بیازما د هغوی سره یو فطری عقیدت ؤ د هغه روحانی فکر او د هغه خوږو خبرو ته به زۀ همیشه څیر څیر ووم چې کله به ئې شعرونه لاس کښې واخستل د ځان سره به د لږ ساعت د پاره او ګونیدو او ساعت به تیرنۀ ؤ چې داسې طرز به ئې جوړ کړو چې عقل او فکر به ورته حق دق پاتې شول.

رفیق شینواری په خپله دیو ساز په غږولو هم نه پوهیدو خو مجال شته چې د هغه په کمپوزیشن کښې به چاپې سره ساز غږولی وی دا ځکه چې هغه په دغه رموزو پوهیدو څنې نغمې لکه سرې سرې او بۀ راوړمه ماذیګردی که نه دی (فرزانه) جانانه ښه شوه چې ته راغلې) ماه جبین) وه خیالی جانانه) خیال محمد) او نورې ډیر رفیق شینواری په ډیر لږ وخت کښې کمپوز کړیدی داز ۀ پوره ډاډ ځکه لیکم چې د ریکارډ نګ موقع ئې ماته په لاس راغلې ده. رفیق شینواری به که هر څو د ژوند نغمې په خلقو شیندلې خو خپل ژوند ئې ساندې ساندې، د کال ۱۹۸۸ په خواو شا کښې د هغه زوې غلام علی خود کشی وکړه ځان ئې په اور وسوزولو غلام علی ځوان زلمی هلک ؤ او د رنګ نه دومره ښائسته ؤ چې ((حجرو)) او تنورونو به ئې صفتونه کیدل د هغه د خود کشی وجوهات چې هر څه وو خود رفیق ملائې ماته کړه یوه مصریزه چې رفیق شینواری په خپله اولیکله او بیا مونږ د خیال محمد په اواز ریکارډ کوله نو د رفیق په سترګو کښې اوښکې تلې راتلې.

غم دې لیونی کړم جانانه، په لاره څم ګوتې شمارم تا یادومه)) ماورته ووې مشره داولې. هغه هیڅ ونه وئیل ښۀ راته یاد دی غیر یوونیوو. سر ئې ښکته کړو او دستو ډیونه بهر ووتو. د رفیق شینواری مرګ هم ډیر عجیبه مرګ ؤ، لکه چې هغه ته

الهام شوی ؤ دهغه پیرحضرت باچاجان لکه چې هغه ته په خوب کښې راغلی ؤ او ورته ئې وئیلی وو چې رفیق جانه راځه دادنیا نوره ستا په قدرنه پوهیږی چې رفیق جان زما خواته راځي استادنذیرګل چې ځان د رفیق شینواری په شاګردانو کښې شمیری وائی چې دمرګ نه دوه ورځې مخکښې سهاروختی زمونږ دکور دروازه چا ووهله زهٔ وار خطا شوم چې په توره تیارهٔ څوک راغلل ځان مې غلی کړو دروازه بیا ووهلی شوه داځل په غصه ووتم چې بهر مې وکتل څوک نه وو واپس کروته راغلم لاساه مې اخستې نه وه چې بیا دروازه ووهلی شوه داځل چې بهر ووتم نودوه قدمه وړاندې لاړم چې ګورم په ګټ پیر کښې رفیق شینواری ولاړ دی ماورته سلام وکړو کورته مې راوستو ورته مې د چایو ووئیل هغه راته په غصه ووئیل چې داڅه وخت دی دخدائې نه ویره نه کوې چې راپورته شې او سجده ولګوله زهٔ ستاسو دبې نمازه کسانو چائې نه څښم)) بیا په خندا شو وئیل نذیر جانه خدائې خبر که بیا دې وینم صرف ستا لیدلوله راغلی ووم ددې سره هغه دکوره ووتو زهٔ او زما دکور خلق حق دق پاتې شو څکه رفیق شینواری کله هم دومره وختی زمونږ خواته نهٔ راغلی.

په پیښور کښې دټولو شاګردانو سره دلیدو نه پس هغه بیا کراچۍ ته لاړو هلته ئې دټولو مئینانو نه اجازت واخستو او چې کله کورته واپس راغی نودمابنام سره ئې غسل وکړو مونځونه ئې وکړل اومخ په قبله پریوتو چې کله سهار شو اودکور خلقو رفیق بابا ته اواز کولو نو دغه دپښتو موسیقۍ په رنګ کښې د تصوف دوجودت اوشهودیت دلارې لوئی فنکار دهمیشه همیشه دپاره سترګې پټې کړې وې. درفیق شینواری دمرګ غم ډیر خلق اوژړول دهغه په جنازه کښې ډیرو خلقو مخونه ووهل داهرڅه یو روحانی تړون ؤ یوه داسې مینه وه چې چاورته نوم نشو ورکولی خودهرچانه زیات درد حمزه بابا ته ورسیدلو.

داڅکه چې رفیق شینواری دهغه شاګرد، دپیر مرید، اود هغه نه سیوا دهغه د شاعرۍ ښکلی ترجمان ؤ. درفیق شینواری دمرګ نه پس یو پښتون هم دهغه دکور خبر وانخستو چاهم داتپوس ونکړو چې د دومره لوئی فن کار نه پس دهغه په بچو اوښځه څه تیریږی. دپښتون دغه بې حسی زمونږ اجتماعی مرګ ګڼې دی رفیق شینواری دهیرولوانسان نه دی دهغهٔ زمونږ په کلتوری ژوند دومره ډیرې پیرزوئنې دی چې شمار ئې بیخی ګران څه چې ناممکن دے دهغه دژوند بله المیه داهم وه چې دهغه دویم زوې شفیق شینواری هم خودکشی وکړه په خوشې کوټه کښې ئې خپل ځان په خپله پانسی کړو هیچا دافیصله ونکړه چې داولې ؟دوه کاله وړاندې چې مادهغه میرمن ولیده اوورته مې ووې چې دریدیو له خوا ستاسو دپاره څه پیسې منظورې شوی دی نو دبیابیا دعاګانو نه پس ئې راته وویل چې زویه زما زومان ددې

نه خبر نشی او چې ماترې وجه وپوښتله نو هغه تراخه تراخه حقیقتونه ئې راته بیان کړل چې زړهٔ ئې راته ژوبل ژوبل کړو زما زړهٔ ته ډیرې خبرې راغلې ځان سره مې ډیر ووژړل.

خوزما ژړابه درفیق شینواری روح ته کوم سکون رسولی وی ؟دایوازې درفیق شینواری خبره نهٔ ده مونږ چرې هم دخپلو هغه اتلانو قدرنه دی کړی کوم چې دغریبۍ اوبې وسۍ په حال کښې مړه دی مونږ دزر دارانو قدر په ژوند هم کولو اودمرګ نه پس ئې هم قصیدې وایو ګنې داټول قام پرست دې ئې فیصله وکړی چې دواحدګړی دسید مهدی شاه باچا دمرګ نه پس دهغه دقبر په لوری چرته ورغلی دی ؟داټول موسیقاران اوهنرمندان چې ځان ته درفیق شینواری شاګردان وائی چرته دحضرت باچاجان په دربارکښې درفیق شینواری قبرته اودریدلی دی. دهغه دبې وسه کونډې نه ئې تپوس کړی دی چې وایه کنه مورې تاخو هم یوشاهی دور لیدلی دی اوس درباندې نهرې شپې ورځې څنګه تیریږی. چرته یو سرکاری اهل کار درفیق کورته ورغلی دی چې دی فن کارته خوحکومت صدارتی تمغه حسن کارکردګی ورکړې وه ددې دبچوڅه حال دی.

خدائې ګواه دی زهٔ چې کله هم په خپله اجتماعی بې حسی سوچ کوم نو دزړهٔ نه مې یودرد خیژی خوڅه وکړم وس چار نه لرم دغه قلم لرم چې دپښتون فن کار اوپښتو پال نه ځار دی. زهٔ چې ددومره کالونو تیریدو باوجود کله هم درفیق شینواری لافانی طرزونه اورم نو دزړهٔ دتل نه مې دادعا راووځی چې رفیق جانه خدائې دې وبخښه رفیق جانه خدائې دې وبخښه.

داچې مونږه دسپرلو سندرې وایو
لیونی دلیونو سندرې وایو
مونږ دپښت ښیګړې توری وفانه یو
هسې دیرې دپښتو سندرې وایو
بل ددې به دحالاتو جبرڅه وی
په خپل کوړکښې دپردو سندرې وایو
مونږ دمرقام په غوږونو کښې لاتقه
دغورځنګ اوپاڅیدو سندرې وایو.

نوره واړه پښتونخوا په ځای پرته ده

دا یو زه دي زماني پکي منصور کړم

خوشال بابا

زرین انځور، جرمني

د اروابناد ستوري یاد

اروابناد ډاکټر کبیر ستوری که له یوې خوا د پښتو شاعر او لیکوال و، د یو دروند او سپېڅلي شخصیت لرونکی هم و. هغه یو پیاوړی دوست و، یو خوږ انسان وو د خلوص او صمیمیت یوه نښه وه او داسې یو څوك و، چې د افغانیت او پښتونولۍ ډېرې مثبتې نښې نښانې یې په خپل ځان کې ساتلې، خوندي کړې او څلولې وې.

په دې توګه نو زه غواړم، چې په ځانګړې توګه د هغه د شخصیت په همدغه اړخ یو څو خبرې وکړم.

ستوری ـ یو مهربان دوست:

اروابناد ستوری یو مهربان دوست و، داسې یو دوست و، چې تل یې د خپلو دوستانو او ملګرو له حاله ځان خبراوه. د دوستانو د غم د هرې پېښې غمشریکی و، د دوستانو د ښادۍ د هرې شېبې ملګری هم و.

اروابناد ستوری په جرمني کې د استوګنو افغانانو په منځ کې زیاتره د "کبیر ماما" په نوم یادېده. هغه د ټولو لپاره د نر، ښځې او ان ماشوم لپاره د ډاکټر کبیر ستوري پر ځای (کبیر ماما) و. هغه داسې یو دوست و، چې د دوستانو (ښې، بدې) ته تل حاضر و. په دوستۍ، راشه درشه او خوی کې یې د غرور او تکبر نښې نښانې نه وې. لږې خبرې یې کولې او ډېرې یې اورېدلې، مهربان او متواضع دوست و او له همدې کبله په ټولو دوسانو د

زړه له کومي ګران و.

مېلمه پال ستوری

د اروابناد ډاکټر کبیر ستوري یوه بله ځانګړنه دا وه، چې د افغانیت او پښتونولۍ د معیارونو یوه ښستیزه نښه (مېلمه پالنه) یې په خټه کې اخښل شوې وه. هغه وخت، چې دی په جرمني کې له خپلې کورنۍ او بچیانو لیرې او یوازې اوسېده، هم یې کور او استوګنځی د ملګرو او دوستانو (دمه ځای) و. تل به ډلې ډلې دوستان ورروان وو او د وطن پر حالاتو به تاوده بحثونه کېدل. په دې توګه د هغه ډېره تل د سیاسي، کلتوري او ادبي بحثونو، خبرو اترو او بنډارونو د (مرکز) په توګه پاتې وه. کله چې په ورستیو کلونو کې یې کورنۍ هم جرمني ته راغلله او ټول سره یوځای شول، نو یې کور او حجره بیا هم کله له مېلمنو تشه نه وه. تل به په کې د دوستانو ګڼه ګوڼه وه، (کبیر مام) به ې په منځ کې ناست و او پر شونډو به یې موسکا خپره وه. تر دې وروسته نو د مېلمه پالنې دغه (پېټۍ) یوازې د (ماما) پر اوږو نه و پروت. د هغه زامنو د هغه د مېلمه پالنې عنعنه ډېره ښه پالله. د ماما درنې پښتنې مېرمنې هم د هغه د مېلمه پالنې دغه ولوله لا زیاتوله. هر هغه افغان، چې به له افغانستان او یا کوزې پښتونخوا څخه جرمني ته په هر مناسبت راغی، ډاکټر کبیر ستوري به یو ځل خامخا پر خپل دسترخوان مېلمه کوه. د هغه دسترخوان تل غوړېدلی او تندی به یې هم تل ورسره غوړېدلی و.

له دغو ټولو خبرو، چې راتېر شو، ډاکټر کبیر ستوري هیله لرله، چې پښتو له علمي او پوهنیزو اړخو څخه ډکه شي. څرنګه چې یې لوړې زده کړې په اروپوهنه کې ترسره کړې وې، نو یې د اروپوهنې په بېلابېلو برخو کې څېړنې او لیکنې کړې دي. په دغه لړ کې یې یو شمېر خپره شوې هم دي لکه:

وېره ـ د ساپوهنې په رڼا کې، د هوښیرتیا تله، ژبساپوهنه او یو شمېر نور...

د اروابند ډاکټر کبیر ستوري یوه وروستۍ هڅه دا وه، چې د پښتو د

اوسني ليکدود په څنګ کې. په لاتيني بڼه هم ټول پښتانه يو واحد ليکدود غوره کړي. د هغه موخه دا وه. چې له يوې خوا د نويو تخنيکي وسايلو لکه انټرنېټ او برېښنايي ميډيا لپاره په ډېرو برخو کې ددې اړتيا پيدا کېږي، چې پښتو په لاتيني بڼه وليکل شي. اوس يې هم پښتانه ليکي، خو يوه واحده بڼه نه لري. د هغه هيله دا وه، چې په لاتيني ليکدود هم بايد پښتو پوهان او ژبپوهان يوه واحده بڼه وټاکي او د يوې پرېکړې په توګه يې ټولو پښتنو ته وړاندې کړي. له بلې خوا يې غوښتل هغه ماشومان، چې له هېواده بهر زالوی شوي، په پښتو پوهېږي او خبرې پرې کوي، خو ليکلی يې نه شي او دغه راز د بهرنيو زده کوونکيو لپاره دغه ليکبڼه لاغېزمنه شي. دا هغه څه دي، چې زموږ پوهانو او ژبپوهانو ته پرې غور پکار دی.

او يو وړانديز:

د کونړ ولايت له چارواکو څخه هيله کېږي، چې د کونړ د بېلابېلو علمي او ادبي شخصيتونو په نوم تعليمي موسسې، ښوونځي او واټونه ونوموي. لکه چې اورېدل کېږي، د کونړ پوهنتون د جوړېدو هڅې رواني دي او ويل کېږي، چې ښاغلي کرزي هم کونړ ته د خپل سفر په دوران کې هلته د دوو پوهنځيو او تعليمي موسسو د جوړېدو ژمنه کړې ده. د سيد جمال الدين افغان په نوم د ښوونې او روزنې موسسه د فعالېدو په حال کې ده. له دې سره سم لازمه ده، د کونړ بېلابېل ښوونځي د کونړ د مهمو شخصيتونو په نومونو ونومول شي، لکه: د اروابناد سيد شمس الدين مجروح په نوم، د شهيد پوهاند بهاوالدين مجروح په نوم، د کونړ د ښځو لېسه د مستوره شال په نوم او همداسې نور...

په دې لړ کې هيله ده، چې د کونړ او په ځانګړې توګه د خاص کونړ (د اروابناد ستوري د ټاټوبي) يو ښوونځی د هغه په نوم ونومول شي.په دې توګه به د هغه د ټولنيزو او علمي خدمتونو درناوی شوی وي.

د ډاکټر کبير ستوري اروا دې ښاده وي.

❋ ❋ ❋

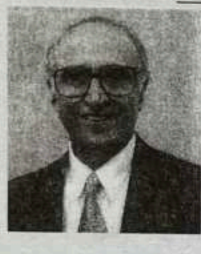

ډاکټر رحمت ربي زيرکيار

امريکا، کليفورنيا

د ساپوهنې او پښتونولۍ "خــان"

زه ډاکټر ماما د ساپوهنې او پښتونولۍ خان ګڼم. په پښتني ټولنه کې خان د پګړۍ خاوند او وتلی سړی وي. کېدای شي له همدې امله به خوشال خان خټک بابا د پګړۍ سړي په شمار ګڼلي وي.

له نن نه نږدې شپږويشت (۲۶) کالونه وړاندې د کال نولس سوه اتيا (۱۹۸۰) په مۍ کې زه له پېښور نه فرانکفورټ (د هغه مهال لويديز جرمني) ته کډوال شوم. يو څو ورځې وروسته ډاکټر ماما د کولن ښار نه فرانکفورټ ته زما د سترې مشۍ لپاره راغی. زموږ په ښاپسته ښه کچه اوږده خواله کې، دلته د ډاکټر ماما دوه (۲) پوښتنې او زما دوه ځوابونه پام وړ ګڼم: ويې پوښتلم، چې باچا خان څه ويل؟ ورغبرګه مې کړه، چې د باچا خان په وينا: "دا د روس او امريکا جنګ دی." ويې پوښتلم، چې زه ولې له کابل نه پېښور ته لاړم او بيا د يوې مياشتې په اوږدو کې له پېښور نه جرمني ته کډوال شوم؟ ورته ومې ويل، چې له کابل نه مې تن خلاص کړ او له پېښور نه مې سر (دا هغه مهال و، چې څه دپاسه شپږ مياشتې وړاندې د کال ۱۹۷۹ په پای کې شوروي پوځونو په افغانستان يرغل کړی و.)

له نن (۲۰۰۶/۴/۲۴) نه اټکل اته دېرش (۳۸) کالونه وړاندې د ۱۹۶۸ع کال په شاوخوا کې ما د افغانانو په يوه غونډه کې کبير جان ته په ناڅاپي ډول "ماما" ووايه. ده هم سم دلاسه په "خورې" ونازولم. دا هغه مهال و، چې موږ له هغې ورځې راهيسې زه يې خوري يم او دی مې ماما دی. کله چې ماما د ساپوهنې ډاکټر شو، ما هم پرېکړه وکړه، چې خپل درناوی ورته په "ډاکټر ماما" وړاندې کړم.

ډاکټر ماما (کبير ميردادخېل ستوری) يودېرش (۳۱) کلونه وړاندې په زېږيز ۱۹۷۵ کال کې د کړنې د ساپوهنې د نړۍ والې ټولنې (انټرنېشنل اسوسيشن آف

اپلايډ سايکالوجي International Association of Applied Psychology) غړيتوب لاسته راوړ.

ما د ډاکټر ماما ستوري درې (۳) کتابونه لوستلي دي: "د قلم توره، د هوښيارتيا تله او ژبساپوهنه". درې واړه کتابونه په پېښور کې د پښتونخوا د پوهنې دېرې له خوا خپاره شوي دي. د هوښيارتيا تله او ژبساپوهنه د ډاکټر ماما هغه پوهنيز کتابونه دي، چې د لومړي ځل لپاره يې پکې ساپوهنه (سايکالوجي) د پښتو ژبې د بډاينې بهير ته ورننوېستلې ده.

زما د معلوماتو له مخې، ډاکټر ماما ستوری په لره پښتونخوا کې لږ تر لږه هغومره اغېزمن دوستان لري لکه په بره پښتونخوا کې چې يې لري. د ډاکټر ماما ستوري دغه سرېتوب د هغه د سياسي سترګه ورتيا غټه ځانګړتيا ښيي. د شورويانو له يرغل راوروسته تر نن پورې شپږويشت (۲۶) کلن پير د جاکړ په شان پښتون وهلی دی. ډاکټر ماما ستوری د ملي سياست هغه ګوربت و، چې د لر او بر پښتون د يووالي په کلکوالي يې وزرې غوړولې وې. د قلم توره د ډاکټر ماما ستوري د شعرونو ټولګه ده. په ما باندې يې "يو ټبر" شعر ډېر اغېز وکړ، ځکه په دې شعر کې ډاکتر ماما سياست ته د ساپوهنې چلونه (مينه، خپلوي، هويت) ورښيي:

يـــــو ورځـــــې چـــــا ويلـــــې
چـــې اســـمان تـــه مـــې کـــتلې
يـــــوه غټـــــه ورېځـــــه راغلـــــه
دوه ورې يــــــــې ښکلــــــــولې
ورې شــــوې غټــــې کــــې غبــــې
بيـــا مـــې ســـترګو نـــه ليـــدلې
ښکــــاري دا وې کوچنــــی ورېځــــې
چـــې د مـــور غېـــږې تـــه تللـــې
د يـــــو کـــــور د يـــــو ټبـــــر وې
د يـــــو بـــــل نـــــه خارېـــــدلې
چـــې هـــم جـــنس وې جمـــع کېـــږي
عقـــــل کلـــــه بېلـــــولې
پـــه وېشـــلي پښتـــون قـــام يـــې
ســـــتوري اوښکـــــې توېـــــولې

ډاکټر ماما ستوری هغه پښتون عالم و، چې د نظر په کچه ډېر د عمل خاوند و. که په پېښور کې يې د پښتونخوا د پوهنې دېره توده ساتله، نو په جرمني کې يې د ملي سياست دېره پالله. ډاکټر ماما ميردادخېل ستوری د "پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند" (PSDP) مر و او ددې ګوند د بنسټ اېښودونکو مخکښانو څورليز يې جوړ کړی و. PSDP د پښتون سوشل ډيموکراتيک پارټۍ (Pashtoons Social Democratic Party) لنډون دی.

که د شاعرۍ په نړۍ کې په ډاکټر ماما ستوري باندې د اجمل خټک د ګل بڼ ورمه لګېدلې وه، نو په سياست کې يانې د پښتنو د يووالي، خپلواکۍ او سوکالۍ لپاره وړباندې د باچا خان (فخر افغان) د نظر او عمل پېرزوينه شوې وه. پښتو ژبه د ډاکټر ماما ستوري ليلا وه. په افغانسان کې د ملي ټولنې جوړېدل بې له ملي پېژاند (هويت) ناشونی کار دی. ملي پېژاند په پښتو ژبه رامېنځته کېدلی او ټينګېدلی شي، نه په بل څه! په پښتو ژبه کې افغانستان سره کلکه ژمنه خوندي شوې ده. د افغانستان نورې خوږې ژبې دغه تومنه نه لري. په افغانستان کې د ملي ټولنې د جوړېدلو په اړوند کې، ډاکټر ماما کبير ميردادخېل ستوري هغه لار خپله کړې ده، چې د افغانستان مفکر او فقير وزير محمد ګل خان مومند يې سپارښتنه کړې وه. هغه وزير، چې د کابل ښار په بريکوټ کې يې په يوه ختين کرايي کور کې ساه وختله. په هغه ختين کور کې، چې عبدالعزيز خاورې به د (پښتو ارګ) ګاڼه.

د ډاکټر ماما ستوري له برکته، پښتون سوشل ډيموکراتيک ګوند PSDP په يو ډول سياسي دېره واوښت، چې د هر ډول سياسي يا ديني پښتون درناوی پکې کېږي. ډاکټر ماما کبير ميردادخېل ستوری په هډ پښتون، په پرګنه يوسفزی او په ټبر ميردادخېل دی. ډاکټر ماما د برې پښتونخوا د کونړ په تنر کلي کې زېږېدلی و او په جرمني کې يې د ۲۰۰۶ زېيز کال د اپريل په څلورمه نېټه، چې د ګل ورځې سره سمون خوري، له نړۍ سترګې پټې کړې. هسك څښتن دې پرې ورحمېږي.

زه د ډاکټر کبير ميردادخېل ستوري درنې کورنۍ او د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند پاتې مشرتابه ته خواخوږي او تسليت وړاندې کوم.

منلی ډاکټر ماما ستوری سترګه ور، زړور او نوښتګر شخصيت و. له هغه نه پښتنو ته ډېر څه په ميراث او ارمان ورسېدل. زما په اند اوس د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند PSDP مسوليت دی، چې د خپل جرګه مار مشر اروابناد ډاکټر کبير ميردادخېل ستوري په کړنلارو خوځېږي.

❋ ❋ ❋

پروفیسر جهانزیب نیاز سره مرکه

پروفیسر جهانزیب نیاز یو داسې نومیالی پښتون شخصیت دی چې د ادب، سیاست او تعلیم په حواله ئې هیڅوک د خد ماتو نه سترګې نه شی پټولی. ښاغلی که یو خوا د فخر افغان خان عبدالغفار خان د خوریی په توګه په دې منطقه کې د پښتون سیاست یو پوره تاریخ پخپله سینه کې خوندی لری نو بلخوا ئې د پیښور یونیورسټۍ د پښتو څانګې د چئیرمین په حیثیت ګڼ داسې تعلیمی خدمات ترسره کړی دی چې نن هم ترې پښتانه طالب علمان محفوظ کیږی. او ددې ترڅنګ ئې د ادب په میدان کې هم دومره لویه نامه پیدا کړې ده چې د غنی خان غوندې ستر شخصیت ئې هم پخپله شاعرۍ کې ذکر کول لازمی ګڼی. ښاغلی جهانزیب نیاز چې د ژوند د کوم نشیب وفراز راتیر شو اؤ دبلها زړۀ چاؤدونه وروستو ئې ځان ته په پښتنی ټولنه کې کوم ممتاز مقام جوړ کړی دی نو هغه یو لوئې داستان دی خو مونږ هڅه کړې ده چې د جهانزیب نیاز یو باب مخې ته کیږدو.

پوښتنه- په ادب کې ستا زیاته توجو شعر پلو ده ولې دې تحقیقی او تنقیدی کار نه دی کړی؟

ځواب- دکله نه چې زه په ښه او بد پوهه شوی یم نو خدائی خدمتګار تحریک کې مې برخه اخستل شروع کړی دی- ما ړومبی شعر په ۱۹۵۱ کې وئیلی وؤ-روستو دسیاسی هلو ځلو له امله دهاغې وخت واکدارانو جیل ته واچولم دقید تیرولو نه پس یو ځل بیا سیاسی فعالیتونو کې مصروف شوم او نیمګړی تعلیم مې مکمل کړو- دغه وختونو کې مې څه مضامین لیکلی دی چې هاغه وخت په رهبر او اباسین مجلو کې چاپ شول خو ددې شمیر دومره نه دی چې کتاب ترې جوړشی- البته ماسره دا وخت تر یو څلوېښت ناچاپې مقالې شته چې ډیر زر به دکتاب په شکل کې راڅرګندې شی- دلته باید داهم ووایم چې زه دپنځم جومات طالب علم ؤم چې شعر ته مې مخه شوه خو کله چې دباچاخان جوړ شوی ازاد سکول کې داخل شوم نو توجو مې دشعر په ځائې تقریر ته شوه او تر یوې مودې دلیک لړۍ ختمه شوه- بیا چې کله

اسلامیه کالج کې داخل شوم نو هلته صرف مسلم سټوډنټس فیډریشن وو نو مونږ څینې ملګرو سوچ وکړو چې دغه تنظیم کې دنورو مذهبونو شاګردان برخه نه شی اخستی نو مونږ په شریکه سرحد سټوډنټس فیډریشن جوړ کړو- زه ددغې تنظیم وړومبی صدر، شهزاد ګل ئې سکتر او حیات خان شیرپاؤ ئې جائنټ سکتر وو کله چې ددرس دپاره لاهور ته لاړم نو دراوی رسالې دپاره مې مضامین ولیکل، مطلب مې دا دی چې زما دژوند اړخونه ډیر پیچلی وو نو ځکه تحقیق یا تنقید ته په پوره ډول نه یم سم شوی البته اوس هیڅ مصروفیات نه لرم او په دغه موضوعاتو مې لیکل پیل کړی دی

پوښتنه- تا دخپل ژوند متعلق یو کتاب لیکلی وو نو کوم وجوهات وو چې هغه دې منسوخ اعلان کړو؟

ځواب- کتاب ما نه دی منسوخ کړی- البته ددغې کتاب په وجه زمونږ خاندانی ستونزې راولاړې شوې دخپلې میرمن او زوې په وینا مې دکتاب څو کرښې منسوخ کړې دی- ټول کتاب مې نه خو منسوخ کړی دی او نه به ئې منسوخ کړم- زه نه غواړم چې قبر ته ډکه سینه ولاړ شم

پوښتنه- دپښتنو سیاسی ګوندونه هم دپښتو دخدمت دعوه کوی او لیکوال شاعر هم دغه مرام لری خو ددې باوجود ددواړو ترمنځه فاصلې دی- دې کې څوک ګرم دی؟

ځواب- دباچاخان خدائی خدمتګار تحریک سیاست نه بلکې دپښتنو په شعور کې اضافه کول وو- هغه دپښتو ژبې مجله جاری کړه دتعلیم داضافې دپاره ئې ازاد سکولونه پرانستل او دپښتنو پام ئې تجارت پلو راوګرځولو خو متاسفانه ننی سیاستدانان په پیسو خرڅیږی مونږ او زمونږ ژبې نه په جمهوری دور کې پرمختګ وکړو او نه مو په مارشلائی نظام کې ګټه ترلاسه کړه نو په داسې حالاتو کې به دلیکوال او سیاستمدار ترمنځه فاصلې ضرور پیدا کیږی- اوسنی وخت کې هیڅ یو سیاسی ګوند ادیب ځان ته نزدې نه کړو.

پوښتنه- که لیکوال دسیاستمدارو نه سرټکوی نو بیا لیکوال ولې په مختلفو ډلو ویشل شوی دي؟

ځواب-باچاخان به وئیل چې پښتنو په دې اتفاق کړی دی چې دوی کې به اتفاق نه راځی- زه باید داخبره په ډاګه کړم چې دعالمی پښتو کانګریس

څینې غړی ماله راغلل او په ما ئې جرګه وکړه چې زه دې دکانګریس مشر شم- کله چې زه دهغوی پروګرام له لاړم نو هلته معلومه شوه چې دصدارت دپاره به انتخابات کیږی نو ما انکار وکړو ځکه چې انتخاباتو نه ماته دنفاق بوئی راتلو- بهر حال انتخابات وشول اوزه ئې دکانګریس صدر منتخب کړم خو دلته زه باید ووایم چې په نورو نومونو کوم ښاغلی دپښتنو خدمت کوی زما هغوی سره کلکې اړیکې دی او زما هڅه ده چې ټول په یو پلیټ فارم راغونډ کړم

پوښتنه- ستا کتاب څه لیدلی څه اوریدلی دمطالعې نه دا نتیجه اخستل کیدی شی چې دقیوم خان سره ستا تر یو حده تعلق وو- نو سوال دا پیدا کیږی چې دهغه خو باچاخان سره سیاسی اختلاف لرلو، نو بیا تا څنګه هغه سره اړیکې جوړې کړې؟

ځواب- زه چې کله په وړومبی ځل په ۱۹۴۸ کې ګرفتار شوم- په ما دا تور لګول شوی وو چې ما دباچاخان خلاف دتقریر ځواب ورکړی وو او واکدارانو خپل کتاب کې لیکلی وو چې جهانزیب نیاز دباچاخان نه هم خطرناک سړی دی لږه موده پس ئې زه دیوې میاشتې په پیرول پریښودم نو زه نیغ اسلامیه کالج ته لاړم او دپرائیویټ امتحان ورکولو دپاره مې تیاری شروع کړه هاغه وخت مفتون صیب دایم ایس ایف صدر وو- یوه هفته پس زما په نوم چیټی راغله او کلرک راته ووئیل چې دکالج پرنسپل دې غواړی چې زه پرنسپل له ورغلم نو پرنسپل برادرټن قیوم خان ته فون وکړو چې زما داجازې نه بغیر دې زما شاګرد ولې ګرفتار کړی وو- قیوم خان ورته په ځواب کې ووئیل چې ما سره دې ملاقات وکړی او زه به ئې پیرول کې نوره اضافه وکړم- زه چې قیوم له دفتر ته ورغلم نو هغه ماته ووئیل چې ته مانه بلکې جعفرشاه میا ګرفتار کړی ئې- قیوم خان جعفرشاه خپل دفتر ته راوغوښتو او تپوس ئې ترې وکړو چې جهانزیب دې په کوم تور نیولی دی نو هغه زما کتاب خلاص کړو او ورته ئې ووئیل چې دا سړے دباچاخان نه زیات خطرناک دی نو ځکه مو بندی کړی دی - هاغه ورځو کې به شهباز اخبار روزانه لیکل چې څومره غداران مسلم لیګ کې شامل شوی دی خو زه په دې هیڅ شرم نه محسوسوم چې زه په کومه طریقه راخلاص شوم- دبی ای کولو نه پس زه لاهور ته دایم ای ډګری اخستو دپاره

لاړم او دغو ورځو ئې قیوم خان دصوبې نه مرکز ته بدل شوی وو- قیوم خان چې لا دلته وو نو ماته ئې سوال ځواب راولیږلو چې ته فقط بی ای وکړه نو بیا ګوره چې زه څه کووم

پوښتنه- پښتنې سیمه کې چې نن کوم حالات دی نو په دې حقله ته دباچاخان دکورنۍ دکردار نه مطمئن ئې؟

ځواب- مخکې دای این پی کردار ډیر واضحه نه ښکاریدو خو اوسنی حالاتو کې داسې ښکاری چې ای این پی ډیر مثبت ګامونه پورته کړی دی او بله خبره دا ده چې ای این پی په داسې حالاتو کې څه کولی شی- البته چې څه کوی نو هغه داطمینان وړ دی- او تر کومې ئې چې کوم نو زما خیال دی چې صحیح روان دی-

پوښتنه- دډیورنډ په کرښه دازغن تار غزولو او مائنونو ښخولو خبرې کیږی- ته دې ته څنګه ګورې؟

ځواب- یو اړخ ته مونږ لګیا یو مشرقی پنجابیانو ته دواهګې په سرحد امیلونه اچوو دکشمیریانو دنزدې کولو دپاره دکنټرول کرښې دختمیدو وړاندیزونه هم راځی خو دلته دپښتنو ترمنځ ددیوالونو جوړولو خبرې کیږی او یقیناً چې دا دتشویش خبره ده هیڅ یو پښتون به دې ته تیار نه شی

پوښتنه- افغانستان کې چې کوم حالات روان دی نو ته دې ته څنګه ګورې؟

ځواب- افغانستان کې روسیانو له ماتې پښتون ورکړې وه امریکې یا بل چا نه نو ځکه اوس دپښتون دتباهۍ هڅه روانه ده

پوښتنه- ته نه یوازې دا چې دباچاخان خوری ئې بلکې هغه سره ډیر نزدې هم پاتې شوی ئې- تا هغه نه څه زده کړی دی؟

ځواب- باچاخان سره دقربت په وجه زما وطن او پښتو ژبې سره مینه پیدا شوه او درشوت او چورچپاول نه مې کرکه وکړه

پوښتنه- ماشومان دې څومره او کومو کارونو کې بوخت دی؟

ځواب- دوه لونه لرم چې دواړه دخیره سره ډاکترانې دی او دوه زامن چې هغوی هم داعلی تعلیم نه پس په مهمو چوکو کار کوی- ټول ماشومان مې واده شوی دی نو ځکه زه اوس خپل ځان ارام ګڼم او غواړم چې ددې وخت نه فائده پورته کړم او لیک لوست وکړم

د پښتنو ستوري نه فناکيږي!

عزيز سرشار

د نن نه پوره يو کال وړاندې په ۰۴.۰۴.۲۰۰۷ د څښتن تعالی په خوښه د پښتون اولس په کور د غمونو او دردونو په لړ کې يو بل درد او غم ورزيات شوی وو چې پخپل قام او خوږې ژبې مين او دردمند منلی سياسي او ادبي شخصيت اروانباد ډاکتر کبير «ستوري» يې د خپل اولس د خادمانو د ډلې له څنګ د تل لپاره بيل کړ. روح دې ښاد وي

که څه هم اروانباد ستوري په جسماني او فزيکي توګه د خپل ولس څخه بيل شو خو د اروانباد ستوري هاغه تلپاتې او نه هيريدونکې خدمتونه چې د خپل پښتون اولس او خوږې ژبې پښتو لپاره يې په مختلفو اړخونو کې کړيدي د تل لپاره د ستاينې او ياد وړ دي، که هغه په سياسي ډګر کې وو او که په ادبي ډګر کې وو او په عملي توګه يې هم ورته زيات کار کړی وو ورځ په ورځ د لرو او برو پښتنو زړونو ته لاری کوي او د يووالي دغه هدف لا پياوړی کيږي.

په انساني ژوند کې به ډير کم خلک داسې پيدا شي چې په رښتني توګه به د نورو په درد او غم دردمن وي، چې اروانباد ستوري هم د دغسې خوږمنو خلکو له شمير څخه وو، چې تل يې د خپل پښتون اولس د غم، درد، سوکالۍ او پرمختيا خبره د قلم، ژبې او عمل په ډګر ثابته کړې چې بې ساري بيلګې يې شته.

نو ځکه وايم چې زمونږ د پښتنو ستوري نه فنا کيږي او د ستوري د پښتنې مينې او پښتون احساس خلا به تل لپاره د پښتون اولس په سياسي او ادبي بهير کې په ځرک وي.

شګفته کړه لکه لمر تندی هر چا ته
چې په تګ دې سياه پوش تمام جهان شي.

په جرمني کې پښتون رساله

نصير ستوري

په جرمنی کی د تاريخپوهانو او څيړونکو د پښتون قام موجوديت د مسيح څخه ۱۴۰۰ کاله پخوا او د نوی پلټنی له مخی د مسيح نه دری زره کاله وړاندی او د پټې خزانی په حواله پنځه زره کاله مخکی ښودلی دی، او د پښتوليک چې پخوا ميخی و پوهاند ډوکتور ګل جانان ظريف دوه نيم زره کاله د مخه راپه ګوته کړيدی.

(ظريف ګل جانان ميخمری ډيبونه ۲۵۰۰ کاله پخوا کال 1996 پيښور)

که وروستی تاريخی دور ته لږ وګورو نو پښتنو مشرانو ميروس نيکه، احمد شاه بابا او خوشحال خان بابا د يرغلګرو پر ضد ښه په زړه ورتوب مبارزه کړی او ميدان ئی د جنګ په زور ګټلی دی. د دوی څخه وروسته په پښتنو مبارزينو کی باچا خان (فخر افغان (د عدم تشدد لاره غوره کړی وه، محمد افضل خان (خان لالا) وائی "باچا خان لومړنی پښتون دی چې هغه د توری په زور نه، د سردار په حيث نه بلکی د يو پښتون په حيث مبارزه شروع کړه" (پښتون رساله جرمنی ۸ ګڼه کال ۱۹۹۰ جنوری مياشت).

باچا خان بابا دا کوشش کاوه چې د پښتنو د خپل منځی بی اتفاقيو او شخړو او بدو رواجونو مخه ونيسی او په دوی کی په مورنی ژبه (پښتو) زده کړه عامه کړی او پښتانه د علم خاوندان شی. نو په ۱۹۲۱ ميلادی کال ئی په اتمانزو کی يو ازاد سکول (ښوونځی) جوړ کړ. په کال 1928 ع د می په مياشت کی ئی د پښتو ژبی او ادب د ودی او پرمختيا د پاره پښتون رساله جاری کړه چې کله اوه ورځنی، کله لس ورځنی، کله مياشتنی او کله به دری مياشتنی خپريدله چې پښتنو اديبانو، پوهانو او شاعرانو ته ئی د نظر د ځرګندولو زمينه برابره کړه.

د مبارزی پدی لړ کی فخر افغان باچا خان بابا په ۱۹۲۹ ع کال کی د خدای خدمتګارانو د غورځنګ يعنې تحريک بنسټ هم کيښود. په ۱۹۳۰ ع کی باچا خان بندی شو نو پښتون رساله هم بنده شوه چې بيا د ۱۹۳۱ ع کال د می په مياشت کی پښتون رساله ښاغلی عبدالخالق خليق ته حواله شوه چې

رساله په ډسمبر کی چاپ شوه نو بيا بنده شوه په کال ۱۹۳۸ ع کی پښتون رساله يو ځل بيا جاری شوه او په ۱۹۴۱ ع کی بنده شوه په ۱۹۴۵ کی بيا خپره شوه او د پاکستان د جوړيدو سره سمه بيا بنده شوه چې دی لړی همداسی دوام وموند (پښتون رساله، پيښور ۸ ګڼه کال ۱۹۹۲ د باچا خان خصوص نمبر).

پدی ترڅ کی د 'پښتون رسالی' دبانی فخر افغان باچا خان بابا په غوښتنه او د PSDP د مشر ډاکتر کبير ستوری په لارښونه د پښتون سوشل ډيموکراټيک پارټی (PSDP) په جرمنی کی د 'پښتون رسالی' خپرولو ته ملا وتړله په ۱۹۸۱ ع کال کی ئی يوه ګڼه په المانی ژبی هم چاپ او خپره کړه په 1982 ع کال د مارچ په مياشت کی ئی لمړنی ګڼه چاپ او تيته شوه چې اخباری ښه ئی لرله.

د ضيا الحق د رژيم له خوا د "پښتون رساله" چې په جرمنی کی د پښتون سوشل ډيموکراتيک پارټي (PSDP) له خوا چاپيده د قابل اعتراض موادو په بهانه ضبط کړه) .روزنامه مشرق پشاور او روزنامه شهباز پشاور) خو پښتون سوشل ډيموکراتيک پارټی (PSDP) د پښتون اخبار خپرولو ته دوام ورکاوه او په ۱۹۸۴ ع د اګست مياشت کی ئی دويمه ګڼه، ۱۹۸۵ ع کال په فروری کی دريمه ګڼه، په ۱۹۸۶ ع کال جنوری کی څلورمه ګڼه په ۱۹۸۶ ع کال اګست مياشت کی پنځمه او په ۱۹۸۷ ع کال نوامبر مياشت کی ۶ مه ګڼه او همداشان د 1995 ع کال په جنوری کی ئی تر يولسمی ګڼی پوری هم خپره شوه. د پښتون سوشل ډيموکراتيک ګوند (PSDP) د خپلی ګوندی مجلی 'پښتونخوا' Pashtoonkhwa ' تر څنګ د باچا خان بابا د پښتون رسالی بيرغ هم اوچت وساته او د باچا خان بابا د عدم تشدد د نظر ئی په عاملو کی پوره ونډه لرله، د پښتنو د حقوقو دفاع او ملاتړ ئی کاوه.

لکه څنګه چې د پښتنو د ازادۍ سوکالۍ او ابادۍ په خاطر باچا خان بابا ۳۷ کاله بند (جيل) تير کړ او ستونزی ئی وګاللی همداشان پښتون رسالی هم ډيری تودی سړی او بنديزونه وګالل او د وخت د تاړاکونو او نادودو سره سره ئی ځان تر دی دمه د پښتنو د خاوری وتلی او پياوړی اديب او شاعر رحمت شاه ' سايل 'صاحب ته راورساوه نو اميد دی چې پښتون رساله به د سايل صيب د زمه واری لاندی پښتون قام ته د ځان پيژندنی روځيه ورکړی او د پښتنی کلتور او ادب د لا پرمختيا د پاره به پښتانه ليکوالان، شاعران او پوهان خپل اواز قوم ته ورسوی د باچا خان نظر ئی ته به د عمل جامی واغوندی او ددې توتې توتې قوم د يووالی غوټی به يو ځل بيا ګل شی.

محمدا جان يار

جرمني

اروانباد ډاکتر کبير ستوری

خدای بښلی ډاکتر کبير ستوری د کونړونو ولايت خاص کونړ تر په کلي کې نړۍ ته سترګې پرانيستې وې. د لومړنۍ او منځنۍ زده کړو نه وروسته يې لوړې زده کړې المان اتحادي جمهوريت فرانکفورټ او ځينې نورو ښارونو کې بشپړې کړې وې.

ستوري صيب په المان کې په ساه پوهنې او سياسي علومو کې ډاکتري ترلاسه کړې وه او پخپله رشته کې يې ځينې کتابونه کښلي و. لکه وېره ـ د ساپوهنې په رڼا کې، د وېرې نظريې، پېمانه او درمل، د هوښيارتيا تله (ساه پوهنه). دغه کتاب په ۱۹۹۴ کې چاپ شوی دی. د ساه پوهنې په هکله يې نورې ليکنې هم کړې دي.

اروانباد ستوري د پښتو ژبې ادبي بهير کې پوره او چټك ګامونه اخيستي و. هاغه په نظم او نثر کې ډېر څه ليکلي دي. له پښتو ژبې سره يې زياته او خاصه علاقه درلودله. د شعرونو ځينې ټولګې يې دا دي:

۱ـ ژوندي خيالونه شعري ټولګه
۲ـ سندريز پېغام شعري ټولګه
۳ـ د قلم توره شعري ټولګه
۴ـ خوږې مسرې شعري ټولګه

په نثر او نظم کې يې نورې خورې ورې ليکنې هم کړي، چې ناچاپه پاتې دي، خو تراوسه يې چاپ اثار (۱۳) ته رسېږي.

د ستوري صيب شاعري په پښتو او پښتونولۍ ولاړه ده. ټول شعرونه يې د پښتون قام د يووالي او ارتقاء په هکله ويلي دي، چې زيات يې موسيقي وال او سندريزه بڼه لري. د هاغه په هر شعر کې پښتو، غېرت او پت پروت

دی. د پښتنو په دېرو، حجرو مېن و. شاعری کې یې د پښتو ژبې لوړ شاعر اجمل خټك نه الهام اخیستی و. د پښتنو د یووالي، سوکالی او خپلواکی لپاره ده ته د باچا خان نظریو ژوند وربښلی و، ځکه یې په پښتونخوا کې د پښتون قام د شته کېدو او خپلواك کېدو ارمان درلود.

زه دلته دستوري د شخصي ژوند په هکله لږ څه رڼا اچوم.

اروابناد کبیر ستوری له هر چا سره صمیمي او دوست و. په پراخه تندی یې له هر چا سره چلن کاوه. په کال ۱۹۹۵ع کې چې کله زه المان ته راغلم، په دویمه ورځ مې له هاغه سره ملاقات وشو. تر لومړي روغبړ وروسته یې راسره داسې خبرې پیل کړې لکه یو مهربانه مشر ورور، چې له کشر ورور سره ګرېږي.

زه د هغه په خبرو پوره ډاډمن شوم، په هغه وخت کې المان ته یوازې څو تنه پښتانه راغلي وو، وروسته بیا د سیاسي پناهنده ګانو شمېر زیات شو. باور وکړئ، چې له هر پښتون مهاجر سره په المان کې د سیاسي پناه ورکولو په برخه کې ستوري صیب مرسته کړې ده. د خپل پښتون سوسیال دیموکرات ګوند (PSDP) تصدیق به یې ورکاوه او ددغې نومورې ګوند په تصدیق سره به یې سیاسي پناهندګي قبلېدله.

ستوري صیب پخپل ژوند کې چل ول، دروغ، قهر او زشته رویه نه پېژندله. هاغه به یوه یوه خبره کوله، خو د کاڼي کرښه به وه. تل به یې خوله د خندا ډکه وه. په کاله به یې چې ورغلې په خورا ورین تندي یې درته هرکلی وایه. سخت خاکساره، ملنګ او فقیر صفته بنیادم و. زه په دې لنډه مقاله کې د ستوري صیب په هکله دومره ډېر څه نشم ځایولی، ځکه په خپل لاندې شعر بسنه کوم.

سودا اخیستی یمه ستوري شمارم څنګه به شي
یو کبیر ستوری پکې نشته له مداره وتی
دا د پښتون اسمان انګړ راته خالي خالي شو
"یاره" ملګری ستا له ډلې او کتاره وتی.

❋❋❋

خوب

ببرک دقیق "شفیق"
فرانکفورت، جرمني

یو ښاپسته رنګین سهار و د سپرلي
هر ژوندی په انتظار و د سپرلي
د ګلونو غوټی، شنې وې له خندا نه
ښه موسم، ګرم بازار و د سپرلي
د مارغانو اتڼونه په هوا کې
د بلبلو ترانې په ښه فضا کې
په زړه پورې ترانې دي څه به وایم
رنګارنګا تماشې دي، څه به وایم
په ګلباغ کې شور ماشور دی د مارغانو
بلبلان وایي سندرې د ګلانو
که غرور، که نزاکت او که ادا ده
ګلبدنه توتکیو ته روا ده
څه رنګینې، څه شیرینې شرمناکې
بآدبه، با اصوله حیاناکې
هرې پېغلې د کوترو سینګار کړی
نازنینو ګل مېښوکې کې نیولی
سره مېښوکه، نری غاړه، توري سترګې
داسې برېښي، کوه قاف نه دي راغلي
په ښاپست کې یو تر بله ښاپېری ده
ښکلی سر، ښاپسته وزر په ملا نری ده

بعضې سپینې، نورې توري او څه شنې دي
پسرلی دی هرې خوا ته رنګینې دي
نابلده په دې باغ کې ګرځېدمه
په رو رو د ښاپېری خوا ته ورتلمه
ما ترې وپوښتل چې ښکلې! یمه چېرته؟
زه به دلته پاتې کېږم، که څم بېرته؟
ویلې نه دلته د څو شپېو مېلمه یې
موږ راوستی یې په خوب کې په پلمه یې
دلته نن یو شهزاده دی په راتلو کې
موږ یې ډېر عمر نه لیار ساتله زړو کې
ستورو کړې په اسمان کې مېلمستیا ده
د کبیر ستوري لپاره په رښتیا ده
هر یو ستوری د اسمان په انتظار دی
ځکه کړې پرښتو ډول، سینګار دی
درنګ ساعت له مارغانو شور ماشور شو
نازولی کبیر جان ماما په ګور شو
ما وې تاسې خوشحالي کوئ زه ژاړم
دغه باغ درته درپاتې درنه لاړم
دغه ساعت کېږي دروازه په تکېدو شوه
عزیز[1] غږ کړ چې دنیا په ورانېدو شوه
د اجل پرښته تللې ده ماما ته
رانه بیایي د اسمان ستورو دنیا ده.

❋❋❋

[1] عزیز "سرشار"

انجنیر شېر محمد ساپی
جرمني

ډاکتر کبیر ستوری یو سیاسي مبارز وو

د پښتنو د ټولنیز ولسولیز ګوند (PSDP) مشر ډاکتر کبیر ستوری ناڅاپه غمجنه مړینه، چې د زیات شمېر افغانانو د خپګان باعث شوه، د افغانانو لپاره یوه لویه ضایع ګڼم. روح دې یې ښاد وي.

خدای بښلی ډاکتر کبیر ستوری، چې د سایکالوژۍ (ساپوهنې) متخصص و، په پښتو ژبه یې یو شمېر ارزښتمن آثار ټولنې ته پرېښي دي.

اروابناد ډاکتر کبیر ستوری سربېره پردې، چې لیکوال او شاعر و، د سیاست په ډګر کې یې خاصه ځانګړتیا لرله. زموږ د هېواد د اوسني نسل د سیاسي مبارزینو د نخبه ګانو په لیکه کې یې ځانته وړ ځای ترلاسه کړی دی.

اروابناد ډاکتر کبیر ستوری د پښتنو د یووالي رښتیني خدمتګار په توګه د یوه معقول او ثابت نظر او عمل څښتن و. هغه د یو څو بعدي روڼ اند سیاستوال په توګه د قوم په دننه کې د دندو په اجرا کې قوي اراده تمثیل کړې ده.

غواړم په دغه د قوم دننه دنده باندې رڼا واچوم:

هر اجتماعي قوم ځانته ځانګړی روشنفکره قشر لري، چې په ټاکلي تاریخي پړاو کې د خپل قوم د سازماندهۍ (یوځای کولو او لوري ورکولو) دنده په غاړه لري، ځکه د یو خوا نخبه ګان د خپل رسالت پر بنسټ د قوم لپاره اجتماعي تګلاره تنظیموي او د بلې خوا په پرګنو (قومونو) کې د ملي اندېښنو د خپرولو او د هغوی د هڅولو دنده هم په غاړه لري. سربېره پردې د تیوری او عمل ترمنځ د ارګانیك تړاو او اړیکو د سمبالولو دنده هم په غاړه اخلي.

دغه خاصه ډله (ارګانیکه ډله) د یو قوم پر سازماندهۍ او لوري ورکولو سربېره په نورو قومونو کې هم د وړ ځای په ترلاسه کولو سره د ملي فرهنګ د خپرولو، پراخوالو ملي دنده په غاړه لري او په دې ترتیب په ټولنه کې د خپل فعالیت سیمه نوره پسې پراخوي.

دغه ډله له یوې خوا د قوم دننه رسالت په غاړه لري او له بلې خوا د قوم بهر لوی نقش لوبوي.

روشنفکره ډله له یوې خوا ددغه یا د هغه قوم سره تړاو لري، له بلې خوا د یوې پایدارۍ او دایمي ډلې په توګه څرګندېږي. له دې نظره هغوی د ټولنې د ټولو فرهنګي او معنوي ارزښتونو انتقالوونکي دي.

دغه عمودي موقف (د قوم دننه دنده) او افقي موقف (د قوم بهر دنده) په پښتنو کې له یوه خوا کمزورې او له بلې خوا مشبع ده. دا مسئله خورا غوره او مهم ګڼل کېږي، ځکه نو باید تل منطقي تناسب او تعادل ولري. دغه رسالت په پښتنو کې د تاریخي دندې په توګه تراوسه پر نیمه لار پاتې دی.

د یادونې وړ یې بولم، چې په ګران افغانستان کې په لویه پېمانه ددې دندې د پلي کولو د تګلارې د بنسټ تیره څلوېښت کاله پخوا د وطن لوی خدمتګار او هېوادوال اروابناد دیپلوم انجنیر غلام محمد فرهاد له خوا کېښودل شوه، چې ترننه پورې په خپله بڼه سازماني فعالیت کوي.

په حقه سره ویلای شم، چې خدای بښلی ډاکتر کبیر ستوری دغه د وطنپالنې د ګډ احساس هغه لوړ ارزښت دی، چې یاد به یې تل پاتې وي.

د پښتنو د ټولنیز ولسولیز ګوند درنو مشرانو! ددغې ملي مبارزې لمن پراخه کړئ.

ډاکتر شېر ولي "شېرزي"
جرمني

د اسمان ستوری

څه له پاسه شپېته کاله وړاندې د کابناتو څښتن د پښتني خاورې پر اسمان یو ستوری وځلاوه. داسې ښکارېده، چې د پښتون قوم په بې شمېره بدمرغیو د لوی ربﷻ زړه هم دردېدلی وي او هوډ یې کړی وي، چې ددغه قوم ددغه تیاره ژوند د روښانه کولو لپاره د یو رڼا ستوري شتون ته اړتیا ده.

نو ځکه خو یې د "ستوري" په زړه کې لومړی له ښکلا او انسانیت سره یوه لېوني مینه پیدا کړه، په پښتو او پښتونولۍ یې مېن کړ، بیا یې ورته د پښتون قوم او پښتو ژبې د چوپړ لپاره د همت متې داسې غښتلې کړې، چې په دغه لار کې کلونو کلونو منډو ترړو سترړی نه کړ. د وخت ناخوالو له ډېرو ازموینو سره مخ کړ، خو ارادې یې بدلې نه شوې. په دغه لار کې یې هر بار ته اوږه ورکړه، خو چا ترې د ستومانۍ غږ وانه ورېد. د پښتون قوم هر غم ته یې په زړه کې ځای ورکړ او د هغوی هر درد دردمن کړ، خو چا ترې د پښېمانۍ خبره وانه ورېده او همدغسې پخپله لار روان او په خپله خبره ولاړ پاتې شو.

لویه ربه پښتانه که زېږوي په دغه خاوره
نـو کبیر غونډې ایمان هم ورته ورکړه.

لویه ربه له تا بیا بیا مننه کوو، چې د پښتون قوم په بدمرغیو ورحمېدې او د تیاره ژوند د روښانه کولو لپاره دې ورته کبیر (ماما) وزېږاوه او د پښتون آسمان ستوری دې ترې جوړ کړ.

خو ای ربه! نن لکه چې د خپل هوډ څخه پښېمانه شوې؟
نن دې لکه چې له موږ څخه د رحم او رحمت مخ بېرته واړاوه؟
نن لکه چې په پښتون قوم بیا ستا د غضب وار راغلی دی؟

زما د قوم په ژوند خو لا د تیارو منګولې خښې پاتې دي، زموږ په کور کې خو لا د ژړاګانو اوازونه ستا د هسک غوږونه اوس هم کڼوي، زموږ د کلي کوڅې خو لا اوس هم زموږ د بچیو په وینو هره ورځ مېنځل کېږي او زموږ د کلي په ګودر کې خو لاس اوس هم د پېغلوټو ټپه په پښتو نه ده اوښتې، نو زموږ له اسمانه ستوري ولې غورځوې؟

لویه ربه! ستا په رضا کې خو څه نشم ویلای، خو ددې ګېلې اجازه راکړه، چې ستوری دې زموږ له سره ډېر ژر واخیست.

ستوری ماما! زما لپاره تل ژوندی یې.

پوهاند ډاکتر سرزمین کیمور
مونشن، جرمني

پـر هېواد مېن، سپېڅلی افغان
ډاکټر کبیر ستوري غمجنه مړینه

په دې کې خو شك نشته، چې ټول انسانان مري او هېڅوك په دې دنیا کې تل نه پاتې کېږي. خینې پوهان وایي چې تراوسه پورې تر اتیا ملیاردو زیات انسانان مړه شوي دي. سمه ده، مرګ حق دی او له مرګه خلاصون نشته، خو په دې برخه کې څه تبعیض شته او هغه دا چې له مرګ سره تر ټولو زیات او بې وخته بېوزلي، کمکیان، ځوانان او روښانفکره مخامخ کېږي.

ډاکټر ستوری یو روڼ اندی، وطنپال او ملي شخصیت و، دده ناڅاپه مړینه نه یوازې دده کورنۍ غمجنه کړه، بلکې ټول هغه ځوانان یې خواشیني کړي دي، چې دی یې د نژدې څخه پېژانده.

دی نه یوازې دننه په الماني کې د پښتنو او نورو افغانانو ترمنځ د نژدېوالي، اتحاد او اتفاق یوه خلانده څېره وه، بلکې کوښښ یې کاوه، چې په ګرده اروپا کې د پښتنو/افغانانو ترمېنځ اتحاد او یووالی راپیدا شي.

ډاکټر ستوري ته د پښتنو د ټولنیز ولسولسیز ګوند مشرتوب ورپه غاړه او خپله دغه دنده یې د ژوند تر وروستیو ورځو پورې په ډېر بریالیتوب سرته رسولې ده.

تاسې ته پخپله ښکاره ده، چې کله چېرې موږ افغانان په تېره موږ پښتانه، پېنځه تنه سره یوځای شوو په خورا لږه موده کې ترمېنځ تاوترېخوالی پیدا کېږي او په مېنځ کې مو درز او بېلتون راځي، خو د ډاکټر ستوري د تدبیر، صبر او حوصلې له امله دغه دی کلونه تېر شول او ګوند او د پښتونخوا خپرونه یې پر خپل ځای پاتې ده، خپلې منلي (ملي) او کلتوري چارې په ښه توګه پرمخ بیایي.

ډاکټر ستوری په اروپا کې ددغه نوموړي ګوند او پښتونخوا مجلې له مؤسسینو څخه و. هر څل چې دلته په اروپا کې چېرې د پښتنو/افغانانو غونډه شوې ده، ده په ډېر شوق او علاقه ګډون پکې کړی دی. د پښتنو/افغانانو ترمېنځ اتحاد او د افغانستان د ښېګڼې په برخه کې دده هلې ځلې نه هېرېدونکې دي.

د ډاکټر ستوري د وفات زغم په تېره بیا زما لپاره خورا سخت دی. مـ دی له ډېرو پخوا وختونو راهیسې پېژانده او نژدې ملګری مې و. موږ تګ راتګ او ناسته ولاړه سره درلوده، ماته دده نیك خویونه او عادتونه پوره معلوم دي.

ډاکټري ستوري له خپلې خاورې او وطن سره له اندازې وتلې مینه درلوده. هر کله به چې سره یوځای شو، ده به د هېواد د روانو حالاتو په باب خپله ژوره اندېښنه ښکاره کوله او د خپل ولس په دردناك حالت به یې خپګان څرګنداوه. ده نه یوازې په ژبه له خپل ولس سره خواخوږي ښوده، بلکې ده د افغانستان د بیاودانولو سره ډېره مینه لرله.

اروابښاد ستوری برسېره پردې، چې یو زیات شمېر علمي څېړنې او لیکنې لري، چې پخپل وخت کې به په عادي توګه لوستونکیو ته وړاندې شي. دی چې ناروغه و، نو ما به په ټیلیفون کې خبرې ورسره کولې. یو وخت مې یو کارډ ورولېږه او د نورو خبرو په ترځ کې مې دا لنډۍ هم ورته لیکلې وې:

خدمت دې څومره په ما پور دی
چې ژوند پرې درکړم نور به څومره باقي شمه

* * *

یو خلې بیا په دې لار راشه
په پخوانو منډو دې پرېواته ګردونه

زه د ډاکټر ستوري ټولې کورنۍ ته او دوستانو ته ددغې زړه دردونکې پېښې له امله تسلیت وایم. ډاکټر ستوري ته دې خدای جنتونه ورکاندي، کورنۍ، خپلوانو او دوستانو ته دې اجر او د زړه صبر.

نوې زېرې

خبریال عزیز سرشار

د مشرانو جرگې غیر رسمي غونډه

د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند (PSDP) د فرانکفورت د څانگې په نوښت د گوند د مشرانو د جرگی غیررسمي غونډه په ۲۰۰۶/۲/۱۸ نیټه د ماښام په ۷ بجو په فرانکفرت کې د لالا اقبال په دفتر کې جوړه شوې وه. په غونډه کې د گوندی کارونو په پر مختگ هر اړخیزه رڼا واچول شوه. د بحث او غور ورسته ټولو ملگرو په یوه اتفاق سره دا لاندې ټکي تصویب کړل.

۱. گوند او ملگري باید فعال شي د ښه کیدو او د لامنظم کیدو د پارِه باید لاری چاری ولټولی شي.

۲ - ټول ملگری دی وهڅول شی چې د گوند د پرمختیا لپاره هلې ځلې وکړي.

۳ - د سیمی، منطقی او نړیوال حالتو په هکله باید گوند جوتی او څرگندی لاری چاری په گوته کړي.

۴ . راتلونکی حالات د پښتنو د ملی گټو او ملی بهیر د پاره گټور بریښي ددغه حالتو څخه باید گټه واخستل شي.

۵ - د گوند د بنسټیزی (منشور) او پروگرام په کلکه ملاتړ وشو.

۶ . په راتلونکې کې باید یوه بله غونډه ددی غونډې په تسلسل کې جوړه شي.

د غونډې برخه وال:

ډاکتر کبیر ستوری، علی خان محسود، محمد شیرین گردیوال، هدایت بنگښ، مبارز څاپی، لالا اقبال، نصیر خان، حاجی عبدالنصیر ستوری، سید عارف جان، سید علی شاه، اکبر خان، لطیف اپریدی، ډاکتر ماخان(میرې) شینواری، محمد طاهر، میا ضیاالحق، وحید خان، نسیم خان ستوری، سید حبیب، طاهر شاه، سید عالمگیر.

په فرانکفورت کې د خدای بښلي خان بابا عبدالولي خان په یاد غونډه

د ۲۰۰۶ ع کال د فرورۍ په ۱۸ نیټه د خان بابا عبدالولی خان په یاد غونډه د ماز یگر په دریو بجو د فرانکفورت په ښار کې جوړه شوه.

په غونډه کی د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند Pashtoons Social Democratic Party (PSDP) مشر، د مشرانو د جرگې غړو او د بابا گڼ شمېر مینه والو گډون کړی و.

د ستیج چاری د PSDP د مشرانو د جرگې غړی ښاغلي نصیر خان پرمخ بیولې. د PSDP مشر ډاکتر کبیر ستوري ددې غونډې مشري کوله.

د ستیج سکرتری ښاغلی نصیر خان د فرانکفورت د ملگرو په استازیتوب ښاغلی صفدر خان، د PSDPد فرانکفروت د څانگی مشر لالا اقبال، د PSDP لومړی مرستیال علی خان محسود او د PSDP جنرال سیکرتری هدایت الله بنگش ستیج ته راوبلل.

لومړی ازاد لیکوال ښاغلی عبدالمحمد مموزی د قران کریم تلاوت وکړ او د خان بابا روح ته په گډه دوعا وشوه. ور پسی د خان بابا عبدالولی خان د ژوند او مبارزی په برخه کې ښاغلی صفدر خان مقاله ولوستله بیا ښاغلی هدایت الله بنگش د اسفندیار ولی خان رالیږل شوئ پیغام چې ددی غونډې په

مناسبت ئې لیکلی و حاضرینو ته ولوست.

له دی وروسته ښاغلی امیر محمد گران، ښاغلی علی خان محسود، ښاغلی حبیب منگل، د PSDP د مشرانو د جرگې غړی ښاغلی خان محمد مبارزڅاپی، ازاد لیکوال ښاغلی مموزی صیب خپلی مقالی ولوستلی، او د خان بابا په مبارزه او ژوند ئې هر اړخیزه رڼا واچوله د شعر په برخه کې نصیر ستوری د هیواد منلی شاعر ښاغلی عبدالوهاب سرتیر هغه شعر ولوست چې د بابا په مړینه ئې لیکلی و، ښاغلی عزیز افسوس د ملی شاعر ملنگ جان شعرونه ولوستل ورپسی سیلم جان او امجد بهرام خپل شعرونه حاضرینو ته واورول.

د غونډې په پای کې ددی غونډې مشرښاغلی ډاکتر کبیر ستوری وویل: خان بابا عبدالولی خان نه یوازی د پښتنو سترلارښود او رهبر و، بلکې د منطقې او نړۍ په کچ یو منل شوی سیاست وال و او د سیاست په ډگر کې ئې د خپل پلار باچا خان لاره خپله کړی وه. دی په ۱۹۴۲ عیسوی کال د خدایي خدمتگارو د تحریک غړی شو، چې بیا ده دا سیاست په گوندی بڼه کې مخ پر وړاندی بوتلو.

لکه څرنگه چې باچا خان بابا د پښتون قوم د ابادۍ او سوکالۍ د پاره ۳۷ کاله جیل تیر کړ، همدا شان خان بابا ولي خان هم د خپل ژوند ۱۲ کاله عمر د پښتون قام د سوکالۍ او پر مختگ د پاره په جیلونو کې تیر کړی دی. خان بابا ولی خان مونږ ته دومره معنوی پانگه پرېښې ده، چې تل به زمونږ د سیاسی لاری رڼا وی. د غونډې د صدر په همدی وینا سره غونډه په ښپږو بجو پای ته ورسیده.

د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند (PSDP) د پښتو ژبې نامتو هنرمندانو ته د باچا خان جایزې ورکړې

د پښتنو ټولنیز ولسولیز گوند (PSDP)د هیواد نامتو هنرمندانو هر یو ښاغلی استاد یارمحمد «علی زی»، استاد ماستر علی حیدر، بریالی «صمدی»، همایون «حیرت «، شاڅوان «منور »، ننگیالی «صمدی»، کمین گل حیرت» او صدیق «سمیر» په ویاړ د ۲۰۰۶ عیسوی کال د فبرورۍ د میاشتی په شپږمه نیټه د جرمنی د کلن په ښار کې یو درنه مشاعره جوړ کړی وه. د دغی غونډې (

مشاعری) د ستیج چاری د PSDP د خپرونو د چارو مشر ښاغلی عزیز «سرشار» او د PSDP د دارالانشا د مشر مرستیال ښاغلی نصیر ستوری پرمخ بیولی.

غونډه د ښاغلی مبارز «څاپی» لخوا د قران کریم د مبارکو ایتونو په طلاوت سره پیل شوه.

وروستي د PSDP مشر ښاغلي ډاکټر کبیر «ستوري» د غونډې برخه والو ته دښه راغلاست ویلو وروسته د خدايبخلي خان بابا خان عبدالولي خان روح ته د غونډې برخه والو سره یوځای دوعا وکړه.

د مشاعرې په برخه کې د پښتو ژبې نامتو شاعرانو هر یو ښاغلي محمد اجان «یار» ښاغلي مبارز «څاپي» ، ښاغلي انجنر فرید الله «ساپی» ښاغلي خالد «ساپي» خپل شعرونه واورول. دافغان سینما او تیاتر د مرکز مشر ښاغلي واحد «نظری» لخوا په زړه پوري طنز واورول شو همدغه شان د ښاغلي معطیع الله «روفی» لخوا د ښاغلي محمود «نظری» لیکلی شوی طنز ولوستل شو. وروستي خسرو «روفی» او نوید «قاضي خیل» خوندوره تمثیلي ټوټه وړاندې کړه.

د مشاعرې په دوهمه برخه کې ښاغلي ډاکټر ماخان «شینواری» ، ښاغلي خیبر مومند ، ښاغلي امین «سادات» خپل شعرونه واورول. مشاعره د هیواد د منلي شاعر ښاغلي عبدالوهاب «سرتیر» په زړه راښکوونکو شعرونو سره پای ته ورسیده.

دټوکو ټکالو څخه وروسته د جایزو ورکولو برخه پیل شوه چې دا مشاعره ئې په ویاړ جوړه شوې وه. ښاغلي استاد یارمحمد علي زی، ښاغلي استاد ماسټر علي حیدر، ښاغلي بریالي صمدی، ښاغلي همایون حیرت، ښاغلي شاه ځوان منور ښاغلي کمین ګل حیرت، ښاغلي ننګیالي صمدی او ښاغلي صدیق سمیر ته د PSDP د جنرال سکرتر ښاغلي هدایت «بنګښ» د PSDP د مرستیال ښاغلي محمد شیرین «ګردیوال» او د PSDP د مشرانو د جرګې د غړو هر یو ښاغلي ډاکټر ګل حسن «ولیزی» او ښاغلي مبارز څاپي په لاس ورکړل شوې.

د هنرمندانو په نمایندګي ښاغلي استاد ماسټر علي حیدر لنډې خبرې خوښنه او مننه وکړه.

غونډه (مشاعره) د PSDP د مشرسلاکار ښاغلي حاجي فضل الرحمن «شیر» په وینا خوندور شعر پای ته ورسیده.

په فرانکفورت کې د غني خان د ادبي، کولتوري او څېړنيزې جرګې مشر په وياړ غونډه جوړه شوه

د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند Pashtoons Social Democratic Party PSDP لخوا فرانکفورت څانګې د محمد اقبال لالا په دفتر کې د پروفیسر جهانزیب نیاز په ویاړ غونډه جوړه کړه. په غونډه کې د PSDP مشرانو د جرګې غړو او ملګرو سربیره پښتنو لیکوالانو او شاعرانو هم ګډون کړی وو.

غونډه د روژې مبارکې میاشت په لومړي ورځ په ۲۳.۰۹.۲۰۰۶ نېټه د مازیګر په څلورو بجو پیل شوه د پښتنو او . سیمې په حالاتو هراړخیزه رڼا واچول شوه .

مشر میلمه ښاغلي پروفیسر نیاز د پښتنو په قامي وحدت او ورورولۍ زور واچاوه.

ده زیاته کړه چې د پښتو ژبې او کلتور د ودې ، پراختیا او پرمختیا لپاره باید ټول لر او بر پښتانه د زړه د اخلاصه کار وکړي او یو بل سره اړیکې وساتي او لاسونه ورکړي پدې هکله ئې د خپل ځان له اړخه پوره پوره ډاډ ورکړ او د حاضرینو تپوسونو ته ئې ځوابونه وویل.

ښاغلي پوهاند نیاز چې یو سپیڅلی پښتون دی د خپل ژوند په اتیا

کلنۍ عمر کې هم د پښتني کلتور، ژبې او ادب چوپړ ته د خپل ژوند تر اخری سلګۍ پورې په پوره ئې ایمانداری او میړانه ملا تړلې ده. که څه هم دی سپین ږیری دی خو حوصله ، زغم، عزم او اراده ئې پیاوړی او ځوانه ده. د خدای

خدمتګارو د غورځنګ د لارې مل او پدې لاره کې ئې ډېر تکلیفونه او جیلونه هم تیر کړي دي په رګونو کې ئې پښتنه وینه بهیږي، زړه ئې پښتون دی . ارزښناکې لیکنې ئې کړې او یو شمیر کتابونه ئې ټولنې ته وړاندې کړي.

ښاغلي پروفیسر نیاز که له یوې خوا د «د ستار» مجلې په پیل کولو سره د پیاوړي لیکوال او شاعر ښاغلي صابر شاه صابر او د ملګرو په هلو ځلو د پښتني کلتور ګلبڼ ښکلې او تازه کړې نو له بلې خوا د پښتنو د ستر فلسفي غني خان د پښتو ادبي، کلتوری او څېړنیزې جرګې د مشر په توګه د خپل کلتور د بډاینې او سمسورتیا په خاطر ډېر ګر ته راوتلی دی او ددې تر څنګ د پښتو عالمي کانګرس د چیرمین په توګه ذمه واری هم په غاړه لري. ددې ټولو مصروفیاتو سره سره د پښتنو د سوکالۍ ، ابادۍ ، د پښتو ژبې او پښتني کلتور د پرمختګ په خاطر هر ځای پښتنو ته ځان رسوی د امریکا او انګلستان د سفرونو څخه وروسته د خپلې بې کچې مینې او خلوص له مله ئې په 21.09.2006 نېټه جرمنی ته هم ځان راورساوه.

د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند د مشرانو جرګې یو شمیر غړو سربیره ئې دځنې پښتنو لیکوالانو ، ادیبانو او شاعرانو سره د کولن ، بن او فرانکفورت په ښارونو کې لیدنې کتنې او د نظریو بدلون وکړ د غونډې برخه والو دده کلتوری هلې ځلې وستائیلې او ده ته ئې د خپل ملاتړ ډاډ ورکړ. غونډه د مازیګر په شپږ نیمو بجو پای ته ورسیده.

يو شمېر فرهنگپال د اروابښاد ستوري غمرازي ته ورغلل

د ۲۰۰۲ زېږدیز کال د مي د میاشتي پر څوارلسمه نېټه یو شمېر اروپا مېشتي فرهنګپال او فرهنګیان داروابښاد ډاکټر کبیر ستوري پاک روح ته د دعا له پاره د نوموړي کورته ورغلل.

داروابښاد ډاکټر صاحب کبیرستوري پاک روح ته د په دعا او غمرازي کي په لندن کي د افغان ادبي بهیر په استازیتوب ښاغلي افضل ټکور او اکبر کرګر ، په هالنډ کي د افغاني کلتوري ټولني په استازیتوب ښاغلي نظیف تکل او ښاغلي حسن شور او ښاغلي زغرد ، په بلجیم کي دافغانانو د کلتوري ټولني په استازیتوب ښاغلي نجیب احمدزی او ښاغلي حاجي امین باوري ، په اروپا کي د افغاني کلتوري ټولنو د ګډي جرګې مشر ښاغلي زرین انځور ، شاعر او لیکوال ښاغلي اکبر بري او د بېنوا فرهنګي ټولني په استازیتوب عبدالله احسان برخه اخستې وه.

د اروابښاد ستوري شخصي ژوند او له نورو فرهنګي کسانو سره اړیکې د ډېرې مننې او درناوي وړ دي

سرمحقق زلمی «هېوادمل»

د 2007 ع کال د جنوری د میاشتی په 17 نېټه د افغانستان د اسلامی جمهوریت د ولسمشر د کولتوری (فرهنګی) چارو مشاور وزیر او د افغانستان وتلی نومیالی لیکوال، ادیب او څېړونکی ښاغلی سر محقق زلمی «هیوادمل» په جرمنی کې د اروابښاد ډاکتر ستوری کورته ورغی او د اروابښاد روح ته ئې دوعا وکړه.

ښاغلی هیوادمل پښتو ژبی او پښتون ولس ته د اروابښاد ستوری سیاسی ، فرهنګی او ادبی هلی ځلی وستائیلی او وی ویل ډوکتور کبیر ستوری د افغانستان نومیالی ، سیاسی او فرهنګی شخصیت وو. دده شخصی ژوند او له نورو فرهنګی کسانو سره دده روابط د ډیری مننی او درناوی وړ دی.

دی په پښتنو کې یوازینی سړی و چې په سایکالوجی کې ئې لوړ تحصیلات درلودل. په پښتو ژبه ئې په اروا پوهنه کې ډیر کتابونه ولیکل چې د پښتو سیالی ئې له ګاونډیو ژبو سره برابره کړه.

دده غمجنه مړینه ستره ضایعه ده الله تعالی دی هغه وبخښي، د علم، پوهی او فرهنګ ډیوه دی د اروا ښاد ستوری په کورنی کې تل روښانه وی.

د خدای بښلي ډاکتر کبیر ستوري په یاد!

وهاب سرتېر ـ جرمني

د سبا پته بـه لـه چا لګوو؟
چې یو په یو رالوېږي ستوري زمـوږ
تیارې ګوابن ګرندی، په قابو کې ناستې
ورخ چې تهدید ده، له هر لوري زموږ
دا خوشحالی چې رانه ډډه کوئ
د ژوند غمونه دي سرزوري زموږ
هغه پښتون "ستوری" کبیر رایاد شو
چې په دې یاد به اوښکې اوري زموږ
پښتنې مور راوړي ډېر بچي دي
تاریخ سړیو پسې ګوري زموږ
لږ دي په مونږه کې دمخي سړي
په نوم سړي لرو بر ستوري زموږ
ربه چې ډېر کړي مېړني د وطن
چې د ملت په سر شي سیوری زموږ
سرتېره مرګ د مېړنیو مه وای
خوراك د مرګ وای دا مختوري زموږ
نن چې په مرګ د مېړنو ژاړمه
زه په پښتو او پښتنو ژاړمه
د سړو تشبه ده په دې هېواد کې
له بدې ورځې په سړو ژاړمه.

عرفان الله کوټوال کونړی

څه ستړي شوي غونډې توري تر ماغزو را رسي
له دغه ښاره له میونده تر سرو را رسي
هغه سړي هغه شمله، شمله سړي مې څه شو
د ملالی تپه مې اوس هم تر غوږو را رسي
هغه څپې، څپې غرور مې نور له برمه لوېږي
څښتنه خیر د توري شرنګ مې تر بنګړو را رسي
هغه غلیم چې به مې پښې پسې تنهاګې شولې
دومره اوږده شو هغه لاس چې تر مرو را رسي
ها چې بچو ته یې زما نوم للو، للو کې وایه
څومره ښخ پرېوتم چې ماته په ویدو را رسي
دا درته اوښکې، که سره وینه د خیبر ښکاره شوه
دا د خیبر د ډډ اواز چې تر سلګو را رسي
هغه صنم چې غېږ کې نیسي اوس هم شته سرونه
غرور یې دادی چې په زور تر زولنو را رسي
هغه وربل هم له دې تورو نه کم نه برېښېږي
کوټواله څرك چې یې ددغو تر شملو را رسي

د فساد فکر مې نشته خدای حاضر دی
خپل ساعت به تېروم عمر اخر دی
اطاعت د اوالامر څکه نه کړم
خلیفه د زمانې په زړه کافر دی

خوشال بابا

مبارکي

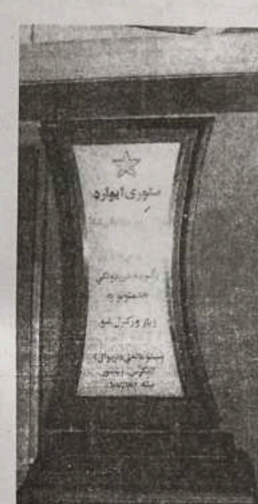

د پښتو نړیوال (عالمي) کانګرس له خوا د دانش خپرندویې ټولنې مشر اسدالله دانش ساپي ته او همدا راز د غني خان ادبي او کولتوري جرګې مشر پروفیسر جهانزېب نیاز او د وحدت ورځپانې مشر پیر رحمدل شاه ته پښتو ژبې ته د نه هېرېدونکیو خدمتونو په اعتراف د "ستوري ایوارډونه" ورکړل شول.

د پښتنو ټولنیز ولسولیز ګوند (PSDP) ښاغلي اسدالله دانش ساپي، ښاغلي پیر رحمدل شاه همدرد او ښاغلي پروفیسر جهانزېب نیاز ته د زړه له کومي مبارکي وایي.

درست پښتون له کندهاره تر اټکه
سره یو د ننګ په کار پټ او اشکار

خوشال بابا

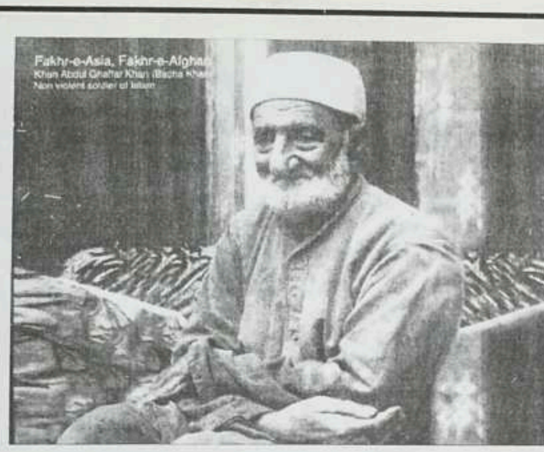

که سپوره وي، که پوره په شریکه به وي. (باچا خان)

Das brot, ob belegt oder trocken, wird unter allen gemeinsam aufgeteilt. (Batscha Chan)

Buttered or unbuttered bread will be common. (Bacha Khan)

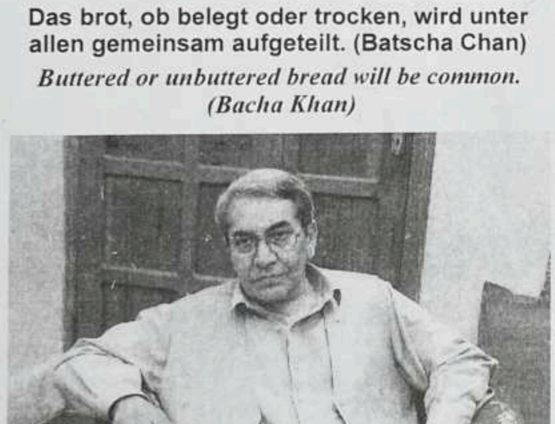

د هدف لپاره لارې لټوئ، خو د لارې لپاره هدف مه بدلوئ.

(ستوری)

Redaktion / Editorial Board:

Gul Ghutai Kunarai
Ali Khan Mahsood (Maseed)
Hidayat Bangash
Mabariz Zapi
Aziz Sarshar
Nasir Stori